

CAIETE DE ARTA POPULARA

PORTUL POPULAR
DIN
ȚARA VRANCEI

EDITURA DE STAT PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ

www.digibuc.ro

Coperta de D. STĂNESCU

CAIETE DE ARTA POPULARA

FLOREA BOBU FLORESCU

PORTUL POPULAR
DIN
ȚARA VRANCEI

EDITURA DE STAT PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ

Printre zonele cele mai vestite, poate datorită și legendei despre baba Vrincioaia și altor mărturii legendare legate de Ștefan cel Mare, se află aceea cunoscută mai ales sub numele de Țara Vrancei.

Este vorba de o mică regiune, așezată la cotul Carpaților, străjuită la apus de un zid de munți, iar în rest înconjurată de dealuri înalte, ea însăși avînd un aspect muntos cu puține terenuri mai netede, favorabile așezărilor omenești.

Prima mențiune istorică despre Vrancea datează din anul 1421, din timpul lui Alexandru cel Bun. Această „țară” este brăzdată de cîteva rîuri, Putna — de la care se trage și numele județului din care făcea parte odinioară — Zăbala și Năruja.

Accesul spre Țara Vrancei este foarte anevoios. Dacă te încumești să pleci de la Focșani spre valea Zăbalei, trebuie să treci pe la Andreiași, sat așezat pe o culme de deal. E o cale lungă, pe care o faci mai mult pe albia Milcovului, rîu care șerpuiește nestingherit, împletindu-se cu drumul care nu poate ține totdeauna linia de margine a albiei. Apsoara parcă abia se prelinge pe timp de vară secetoasă, iar cînd vin ploile se umflă acoperînd drumul și tot ce se află în cale. Adesea șuvoaiete ei, după ruperi de nori, năvăleau peste latronii de sare de odinioară, care abia scăpau de primejdie, lăsînd sarea pradă valurilor. După ce ai ajuns la Andreiași — pe jos, pe lîngă căruță, din mila căluților ce merg greu prin pietrișul albiei — o iei pe valea Zăbalei. Încotro te vei duce, spre sud sau spre nord, peisajul devine încîntător. Dacă ai ajuns la Vidra și vrei să mergi spre Valea Sării, adesea ai fiorul jocului cu prăpastia.

Iarna pe aici nu te-ai încumeta să mergi, iar poveștile localnicilor despre atâtea întâmplări cu găzarii veniți din alte părți, care necunoscînd primejdia trecerii prăpastici au pierit cu cai cu tot, sînt înspăimîntătoare. Țara Vrancei este o regiune fără drumuri. Căările pe care merg oile și cornutele sînt numeroase și simți parcă, văzînd turmele înșirate pe culmi și dealuri, că e vorba de o țară a păstorilor.

Străbătînd-o în lung și în lat nu este greu să observi că transformările geografice ale acestei țări au anticipat imaginația călătorului: dealurile, coama munților mai apropiați sînt pleșuve. Ele se vor măcina desigur mai departe, sub acțiunea intemperiilor. Nici un firicel de iarbă nu mai prinde pe ele. Culoarea lor albă strălucește ca un munte de omăt în răsăritul și apusul soarelui de vară.

În susul apelor, muntele este însă acoperit de păduri. Ele au fost exploatate în devălmășie, potrivit unui vechi obicei local.

Despre caracterul independent al organizării acestui ținut amintește Dimitrie Cantemir, care scrie: «A doua republică mai mică în Moldova este Vrancea, în județul Pulnei, aproape de hotarul Valahiei, înconjurată de toate părțile de munți foarte stîncoși. Ea are 12 sate și numără 2000 de case; pentru același motiv ca și Cîmpulungul, locuitorii se mulțumesc cu creșterea cilor și nu cunosc plugul. Ei, de asemenea, plătesc în fiecare an domnitorului un impozit anumit și hotărît, se conduc după legile lor și refuză și poruncile domnitorului și pe judecătorii lui.»¹

Așezările omenești țin albia rîurilor. Ele însă au roit, dînd naștere la numeroase cătune noi. Astăzi Țara Vrancei cuprinde un număr de 18 comune. Ca aspect general, așezările din această regiune nu prezintă specificul regiunilor păstorești, casele fiind destul de aglomerate. Numai roirile recente au case răsfirate, caracteristică a gospodăriei de tip risipit.

Casa este elementul cel mai specific al satelor vrîncene, atît pentru arhitectura sa, cît și pentru organizarea sa interioară. Tipul cel mai simplu de casă este reprezentat de o mică construcție cu tîrnat cu zăplaz, avînd în stînga o tindă în care este adăpostit hambarul cu fîină, iar în dreapta odaia de locuit. Tîrnațul este străjuit de stîlpi relativ subțiri, frumos sculptați. Drugii ferestrelor sînt înfrumusețați cu fier bătut. Odaia de locuit — cu laița mare încastrată în perete — este mobilată cu un pat cu picioarele adesea înfipte în pămînt, o masă și un dulap pentru vase sub care stau donițele de apă. Pereții sînt împodobiți de jur împrejur cu un lăicer ales în motive geometrice, de o policromie vie și totuși armonioasă.

¹ Dimitrie Cantemir, *Descrierea Moldovei*, ESPLA, 1957.

Deasupra uşii de intrare străjuieşte câte o poliţă frumos crestată pe margine. Tipul acesta simplu de casă a evoluat, dînd cîteva variante mai complexe.

Simplitatea tipului iniţial corespunde nevoilor restrînse pe care le are crescătorul de oi, fără să se definească însă ca un gen tipic de locuinţă păstorească.

Ocupaţiile locuitorilor din Ţara Vrancei au fost studiate mai ales în ultimele trei decenii. Din acestea, cea principală este păstoritul. Străbătînd regiunea îţi dai seama că locuitorii sînt strîns legaţi de această îndeletnicire. Încăperile sînt şi astăzi decorate cu produse din caş, făcute cu ajutorul unor forme de lemn, frumos crestate: este vorba de „păpuşile” şi de acele turte plate, rotunde, de „caş saraţ”, care se atîrnă ca podcabă de grînda odăii. De viaţa păstorească se leagă şi o splendidă creaţie populară orală. Mioriţa însăşi pare să fi fost creată în aceste locuri unde s-au întîlnit deopotrivă ciobanii moldoveni, munteni şi ardeleni.

În afară de păstorit, vrîncenii se ocupă şi cu pădurăritul. Aici s-a dezvoltat de timpuriu şi dogăritul. Întocmai ca şi moşii ciubărari, vrîncenii aveau obiceiul — bărbaţi şi femei — să plece cu vasele la şes, ca să le desfacă pe bucate¹. Iarna, locuitorii, grupaţi în cete de cîte 10-12, se adăposteau în colibe, sus la munte şi confecţionau doage şi vase. Îndeletnicirea aceasta probabil este tot atît de veche ca şi organizaţia socială a obştii, cu rădăcini străvechi, şi deosebit de importantă pentru înţelegerea uneia dintre cele mai însemnate laturi ale vieţii trecute a neamului nostru. Studiînd forma de devălmăşie, se poate ajunge la înţelegerea sensului termenului de „republică”, pe care îl folosea Cantemir pentru ţinutul Vrancei.

Dacă ne uităm pe harta Ţării Vrancei, ne dăm seama că ea se află la întîlnirea Moldovei cu Transilvania şi Muntenia. În acest punct de răscruce — datorită unui teren accesibil — s-au ţesut legături de rudenie şi relaţii sociale între vrînceni şi ardeleni, şi acestea se oglîndesc în costumul popular, în arta creştăturilor în lemn, în literatura populară etc.

Creaţiile populare nu mai constituie un simplu obiect de contemplaţie pentru un cercetător. Cercetarea şi cunoaşterea lor în evoluţie istorică, prezintă un dublu interes: pe de o parte se determină esenţa specificului lor în funcţie de condiţionările complexe social-economice pe epoci, iar pe

¹ Vezi harta cu drumul Anghelinei Chiscoci din comuna Nerej, întocmită de noi şi publicată în „Neréj, un village d'une région archaïque”, Bucarest, 1939, vol. III, pag. 180, fig. 20.

de alta se poate face o adevărată selecție a tot ceea ce este pozitiv pentru a fi valorificat cu folos în unitățile cooperatiste socialiste de creație populară.

Numeroasele centre cooperatiste de creație populară în care se duce mai departe în spirit nou arta covoarelor și cusăturilor, vor găsi un neprețuit izvor de inspirație în cele mai de seamă realizări artistice locale și zonale, care au un fond adânc realist.

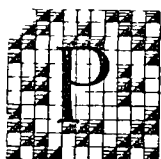
Opera de transformare socialistă a agriculturii, alfabetizarea ca și întreaga gamă a acțiunilor culturale socialiste au dus la adânci prefaceri în felul de a gândi al oamenilor. Vechea mentalitate pe care oamenii o aveau în fața vieții, care era întreținută pe un fond de superstiții, este pe cale de totală schimbare.

Nu mai constituie de loc un secret faptul că din vechile credințe și superstiții n-a mai rămas decât ceea ce forma învelișul decorativ, întregul lor substrat mitic fiind cu totul uitat. În ceremonialul nunții sau al priverghiului nu mai trăiește decât elementul de spectacol.

Alături de motivele tradiționale, în artă își fac loc ornamentele care reflectă noua realitate socialistă, care schimbă fața satelor noastre. Artă ține astfel pas cu transformările economice și sociale reflectând o nouă mentalitate și gust artistic.

Creația populară din Țara Vrancei nu se depărtează în esență de substratul comun al artei noastre populare în genere. Maniera de decorare și, mai ales, dezvoltarea unor genuri de manifestare alături de particularitățile stilistice îi imprimă însă o notă cu totul specifică.

CONSIDERAȚII GENERALE ASUPRA PORTULUI POPULAR DIN ȚARA VRANCEI

rin ansamblul său, portul popular din Țara Vrancei se definește ca un port de munte. Analizând elementele care-l compun, de-a lungul veacurilor, ne dăm seama că el a ajuns prin a doua jumătate a secolului al XIX-lea la o evoluție optimă, după care și-a modificat treptat linia structurală.

Condițiile social-economice schimbate de la începutul secolului XIX și mai ales de după primul război mondial au determinat o tendință de modernizare generală; vrâncenii încep și ei să preia din comerț materiale, din care își confecționează o parte din elementele de port.

Procesul de părăsire a costumului tradițional țărănesc are loc mai întâi în rîndul bărbaților, care adoptă cu încetul costumele de culoare neagră. Femeile în schimb rămîn mai departe credincioase portului tradițional și mai ales anumitor piese ale costumului, ca de pildă catrințele.

Astăzi, portul popular din Vrancea — deși nu a dispărut — nu se mai bucură de prețuirea de odinioară din partea locuitorilor cărora noul mod de viață le-a creat alte nevoi și alte gusturi. Vom încerca, prin analizarea pieselor sale componente, să-i arătăm valoarea artistică, grație căreia el se așază în rîndul celor mai interesante manifestări ale creației populare românești.

Deși portul vrîncean nu se abate de la substratul comun al costumului românesc în general, el are un specific propriu. Două sînt elementele care ridică la gradul de port caracteristic costumele vrîncean:

1. Merindele se poartă în glugă,
care-i ține loc de traistă

cămașa cu mîneca învîrtită și ițarii fără față. Găsim însă și alte elemente în costumul femeiesc din Vrancea, care prin forma sau ornamentica lor atrag atenția iubitorului de artă.

Mediul de dezvoltare a costumului vrîncean este bine definit. Nicăieri ca aici nu găsim o viață pastoralo-forestieră atît de evidentă și o izolare de restul ținuturilor așa de conturată.

Totuși portul vrîncean are, printre elementele sale componente legate de viața păstorească, și unele care sînt folosite și în alte regiuni: căciula mocănească, gluga, sarica etc.

Legate de îndeletnicirea ciobănească și de munca la pădure, mai există alte două piese de costum: ițarii fără față și chimirul.

De un străvechi obicei tracic este fără îndoială, după o recentă descoperire, și portul ițarilor lungi, încrețiți ca o armonică.¹

În altă parte am susținut că ițarii lungi și încrețiți ca o armonică sînt foarte potriviți pentru viața păstorească.² Am adăuga acum că inițial ei erau folosiți ca un element de port obișnuit și numai la o dată ulterioară — cînd se descoperă piva de îngroșat — devin o piesă de port a costumului păstoresc, fiind mai comozi în perioada peregrinărilor păstorului.

În afară de aceste piese de costum bărbătesc, care sînt în legătură cu mediul în înțelesul larg sau cu vechi tradiții dacice, există și un element de costum femeiesc, pe care-l punem în legătură tot cu o veche tradiție dacică, anume cămașa cu mîneca învîrtită.

¹ La un cavalier tracic provenit de la un monument funerar — expus în Muzeul de arheologie din Sofia — am identificat de curînd ițarii lungi și încrețiți ca o armonică, începînd de la glezne pîna la solduri. Se confirmă deci ipoteza mai veche cu privire la originea tracica a acestui tip de ițari, care apar și pe reliefurile monumentului de la Adamklissi.

² Florea Bobu Florescu, *Interpretarea elementelor etnografice de pe monumentul de la Adamklissi*, „Studii și cercetări de istoria artei”, nr. 3—4, 1955, pag. 67; idem, *Portul popular din Moldova de nord*, București, ESPLA, 1956, pag. 22.

Pe unele metope ale monumentului de la Adamklissi (IX,XXXV) se observă în mod clar un veșmînt femeiesc cu mînele răsucite. Nu poate fi nici o îndoială că sîntem în fața unui element de costum cu tipul de cămașă cu mîneacă învîrtită, pe care-l găsim în Țara Vrancei.

Cămașa cu mîneacă învîrtită constituie o particularitate surprinzătoare în portul popular românesc.

În treacăt fie zis, cercetările arheologice din vara anului 1957, efectuate de C. Mătasă și A. Nițu, au dus la descoperirea unei intense vieți dacice în tot lungul Carpaților moldovenești, ceea ce nu s-a cunoscut pînă acum.

Este de prisos să mai amintim aici piese de port de tradiție dacică, deja cunoscute, între care și opincile.

Toate acestea arată cîteva însușiri caracteristice ale portului popular din Vrancea: o parte din piesele lui principale sînt adaptate mediului natural și social, iar altele, de veche tradiție dacică, se mențin ca atare de mii de ani; una dintre acestea, ițarii lungi și încrețiți ca o armonică, a fost adaptată îndeletnicirii păstorești după apariția pivelor.

Piesele enumerate din cele două categorii, împreună cu restul elementelor de costum, formează un tot organic, decorativ, cu totul specific pentru Țara Vrancei.

COSTUMUL FEMEIESC

Rareori costumele femeiesc poate să ajungă la o linie și un ansamblu cromatic atît de fericit ca cel din Țara Vrancei. Tipul de costum se definește prin prezența catrinței, specifică pentru jumătatea nordică a Munteniei și pentru Moldova și Bucovina. Aria costumului cu catrință (literar fotă) cuprinde de asemenea o parte din teritoriile ardelenesti limitrofe cu Moldova, și anume zona Valea Mureșului superior (Tulgheș-Toplița) și zona Cașin, Brețcu, Palanca.

În cele ce urmează vom trece la o analiză mai amănunțită a pieselor componente ale costumului femeiesc din Vrancea și la o încercare de a descifra sensul decorativ al ornamentelor cusute sau alese care-l împodobesc.

Pieptănături, broboade. Fetele mici au părul tăiat breton, iar cînd sînt mai măricele li se fac moațe sau codițe, legate cu cîte un fir roșu de lînă ca să nu se deoache. Pe timp mai răcoros sînt îmbrobodite cu „casînci” din comerț, de ale mamelor lor.

2. Cîrpa de sub maramă este legată la spate

deasupra frunții. El nu se mai poartă încă de la începutul secolului nostru.

Ștergariul reprezintă piesa de împodobit cea mai prețioasă. Este vorba într-adevăr de o maramă fină, lucrată mai înainte din cînepă, în sau bumbac, iar apoi din borangic.

Ștergariul era țesut în două ițe și decorat în două chipuri: la capete, prin vrîste bătute cu spata, iar pe cîmp, cu alesături mici care formează figuri geometrice drept unghiulare, cunoscute sub denumirea de „prescuri“.

¹ Ion Diaconu, *Ținutul Vrancei*, pag. LX (transcrierea termenilor o redam cu grafia obișnuită).

² *Ibidem*.

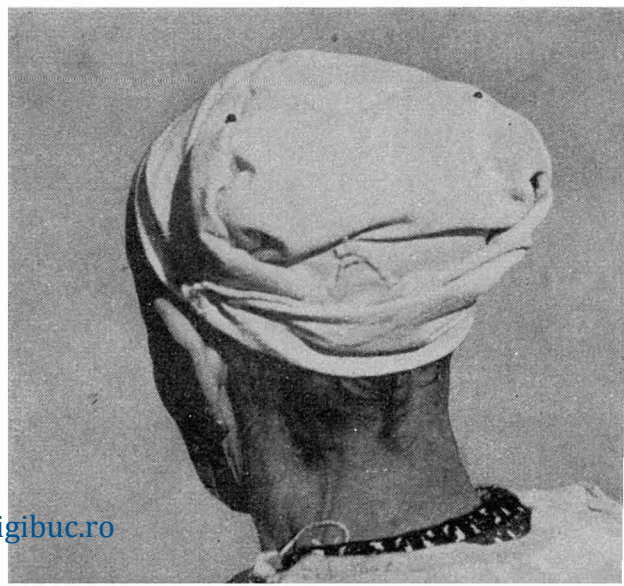
³ cf. Ion Diaconu, *ibidem*.

Fetele mari poartă părul „împletit cu cîrcei“, cu „pletari de chițigoi“ la frunte¹, iar ca podoabă au „păuni (pene de păun) cumpărați de la iarmaroace“.²

Femeile măritate și în vîrstă, ca și în alte regiuni, poartă capul acoperit. Peste păr se pune așa-zisul „conciu“, din pînză groasă, prins ca două coarne ușor marcate; deasupra „cîrpa“, peste cîrpă — în partea din față — un „fruntariu“ și, în sfîrșit, „ștergariul“.³ Ceva mai recentă este „durmeaua“. Numărul și mărimea pieselor nu diferă cu nimic de ceea ce se întîlnește și în alte zone etnografice carpatice.

Dintre elementele de îmbrodcală enumerate, două interesează în mod mai deosebit: fruntariul și ștergariul. Fruntariul era țesut în trei ițe. El era ca un ștergar de pînză cu alesături la capete. Se făcea ca un colac și se aplica peste cîrpă legîndu-se la spate. Astfel se acoperea părul

3. Conciul purtat pe par, sub cîrpă

4. Bătrână legală cu cîrpă, peste conci

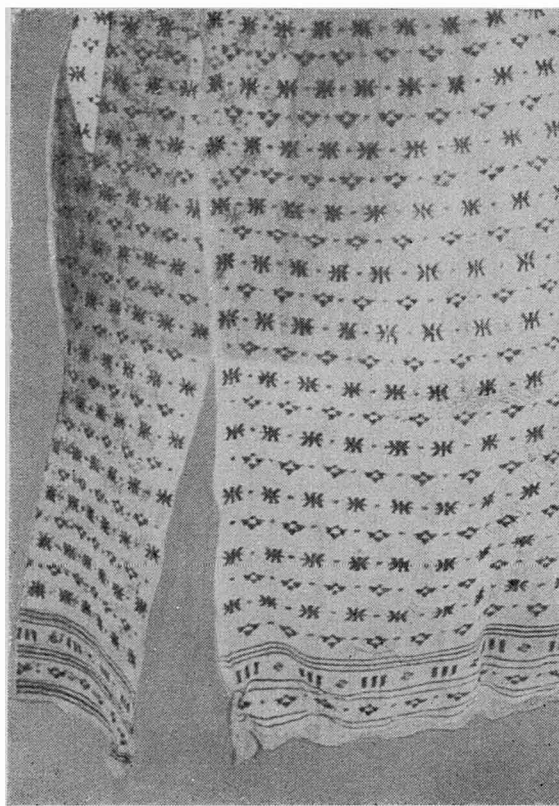
. Ștergariul se purta în două feluri: legat după cap la fete și cu capetele lăsate la femeile măritate.¹

Ștergarele se țeseau în casă, ori se cumpărau „de la Brețcu sau unguroaice, femei cu rochii din țara ungurească”.² Ele erau țesute în trei sau mai multe ițe, dacă nu erau din borangic.

O piesă de îmbrăbodire relativ recentă este durmeaua în trei colțuri, care pe marginea care venea peste frunte avea „horbotă” executată cu „inglița”. Ea era făcută din pânză cumpărată de la „coropcarii olteni” care mai vindeau ace și vopsele.

Podoabe. Cercei de toate felurile poartă mai ales fetele. La gît, atît fetele cît și femeile măritate obișnuiesc să pună mărgel, de diferite forme și culori. Inele confecționate din plumb folosesc mai ales fetele.

5. Ștergariu

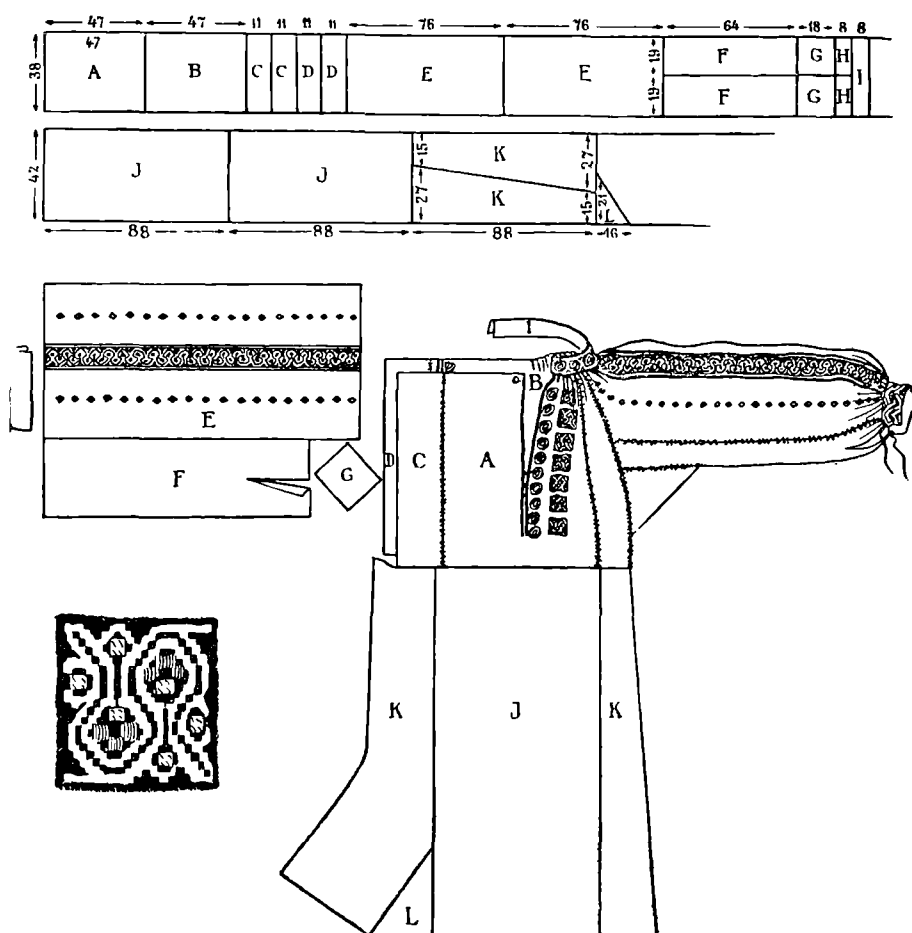

Îmbrăcămintea trupului. Cele mai decorative elemente de costum femeiesc sînt cele care îmbracă trupul și în primul rînd cămășile.

Dacă luăm în seamă structura cămășilor femeiești vrîncene, deosebim trei tipuri: primul este reprezentat de cămașa încrețită la gît, al doilea de cămașa cu mîneca învîrtită, iar al treilea de cămașa cu mîneca largă sau cămeșoiul. Întrucît toate tipurile de cămăși sînt caracteristice în ansamblul pieselor de port, le vom examina în mod separat.

¹ „Fetele îl purtau legat după cap. Cînd ne dam la casa noastră, purtam lung”, ne spune bătrîna Anghelița Toader Ilie din comuna Văsui, azi Vrîncioaia.

² Ion Diaconu, *op. cit.* pag. LIX.

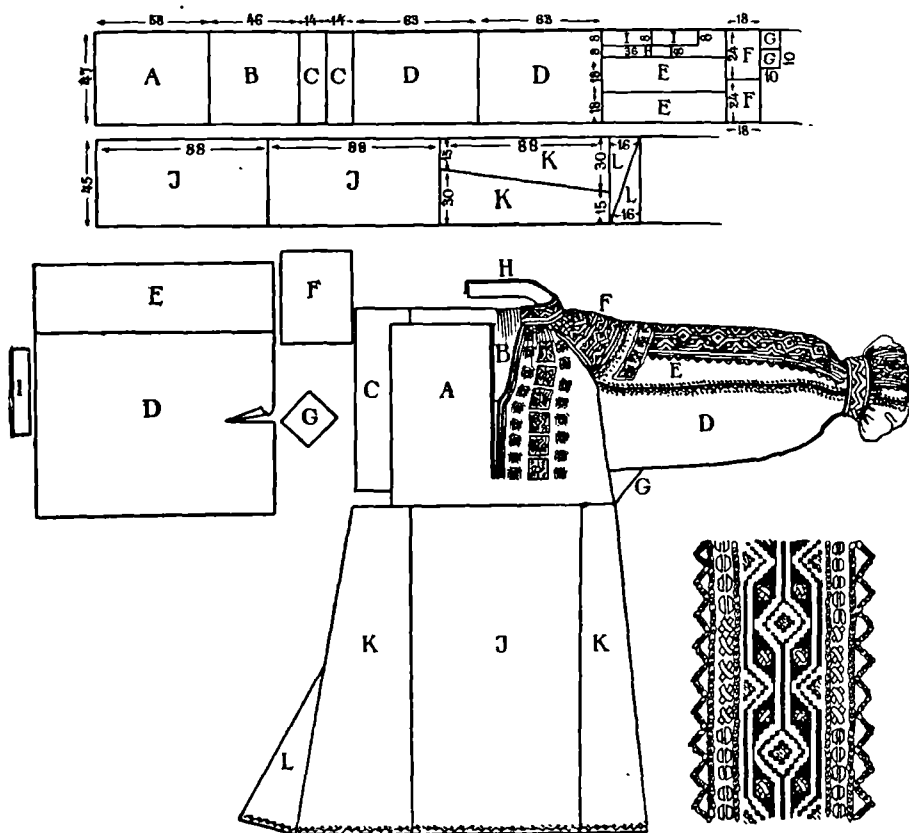
6. Cămașă femeiască din cătunul Ploștina, comuna Vrâncioaia

A fașa; B spatele; C clinul de la ciupag; D, D₁ foaia pentru mîneacă; E foroclina, clinul; F băgătura mîneacă; G pava; H obinzeala; I gulerul; J foile drepte la poale; K clinii la poale; L clinul mic.

Cămașă încrețită la gît. Este vorba de un tip de cămașă izvorît din cămașă dacică, foarte bogat ornamentată, care a generat o variantă cu găitan așezat de-a curmezișul pe ciupagul din spate.

Cămașă încrețită are la gît o croială pe care o cunoaștem la cămășile cu alțiță din mai multe zone. Același croi are și varianta căreia i-a dat naștere, dar prin aplicarea găitanului capătă un aspect aparte; despre croiala aceasta vom insista la descrierea variantei.

Cămașă încrețită la gît prezintă un decor brodat cu lînică, arnici, tel (betea), hir și fluturi, pe cît de încărcat pe atît de echilibrat cromatic

7. Cămașă femeiască din Nereju — Vrancea

A ciupag față; B spate; C clinul la spate; D mânecile; E joroclina sau băgătura la mâneci; F altiță; G pava; H gulerul; I obinzeala; J poalele; K clinii la poale; L clinii mici

și de armonios în ansamblu. Prin accentul pus pe culoarea de argint când este vorba de tel și fir, cu intervenirea discretă a culorilor vii, se realizează un efect coloristic remarcabil, deosebit de ceea ce se cunoaște în restul zonelor etnografice din țară.

Cîmpurile ornamentale sînt cele obișnuite la cămașile cu altiță: gulerul, piepții, mânecile. Pe mâneci se distinge compartimentarea obișnuită în altiță, încreț — care uneori e micșorat pînă la dispariție — și răuri (singular răură) pe mânecă în jos, pînă la brățară, adică manșetuța mânecii.

Structura morfologică a variantei de cămașă cu găitane nu are nimic care să o depărteze de tipul din care s-a dezvoltat. Ea este com-

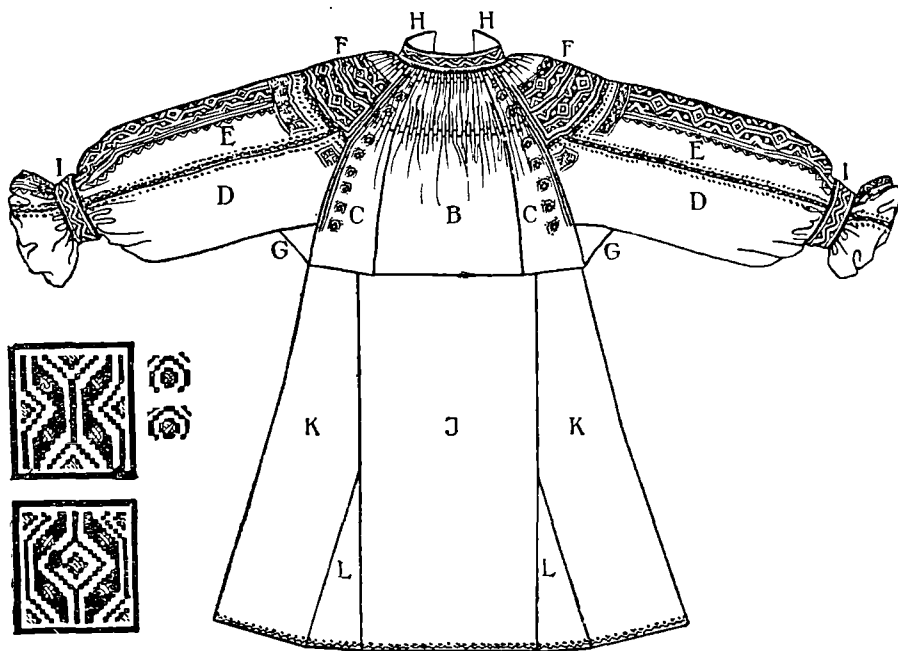
I. Costum femeiesc din Comuna Vrîncioaia (Colecția Muzeului de Artă Populară al R.P.R.)

pusă dintr-un ciupag în față, unul în spate și mâneci, la care se adaugă poalele. Ciupagul din față este format, ca și cel din spate, din cîte o foaie. Cum însă cămașa ar fi prea strîmtă numai din două foi, în lături se mai adaugă cîte o jumătate de foaie care se cheamă „oclată” (plural oclăți) sau „foroclină”. Cu alte cuvinte, stanul sau trupul cămășii este compus în total din trei foi.

Mînecele sînt făcute dintr-o foaie și un clin, care se numește „bucată” sau „băgătură”; uneori poartă chiar și numele de „foroclină”. La subțioara cămășii se adaugă totdeauna un clin mic, care se prinde de mîneacă și de oclăți.

Gura de la gît a cămășii se formează prin încrețirea ciupagelor, oclăților și mînecelor. Este vorba de tipul de cămașă de tradiție dacică. Mîneca se termină prin „brățară” pe față sau pe dos.

La această variantă de cămașă se observă o serie de elemente neobișnuite la cămășile femeiești din alte regiuni. Sub guler, pe muchii, apare nu atît o broderie, cît o festonare cu arnici negru, care se cheamă găitan; pe spate, la cca. 20 centimetri de guler, puțin mai sus de mijloc

8. Cămășă femeiască din Nereju, văzută din spate, avînd creșurile prinse cu „găitan”;
A ciupag față; B spate; C clinul la spate; D mânecile; E foroclina can bătătura la mîneci; F altita;
G pava; H gulerul; I obînzeala; J poalele; K clinii la poale; L clinii mici

cul spatei, revine același găitan, așezat de-a latul. Atît găitanul din față cît și cel din spate au rolul de a menține cutele pînzei. Prin felul cum este purtat pe muchii, sub forma unor linii care joacă simetric pe orizontală, se vedește însă cît se poate de limpede rolul decorativ pe care l-a luat cu timpul acel găitan. Culoarea găitanului poate fi și roșie.

Cheițele, la rîndul lor, sînt lucrate într-o manieră asemănătoare în ceea ce privește jocul liniilor. În ansamblu, cheițele și găitanele dau cămășii un aspect șnuruit, cu totul caracteristic și, deși surprinzător, plăcut la vedere.

Încrețiturile de lîngă brățară sînt și ele cusute în „pielea găinii“.

Și modul cum este decorată cămașa apare destul de caracteristic. Broderiile acoperă gulerul, pieptul și mînecele. Gulerul e cusut cu hir și arnici, iar pe piept și mînici se întrebuintează și telul. Cămașa are uneori pe piept niște crenguțe, de unde și numele care i se dă de „cămașă cu crengi“.

În general la ornamente, indiferent de forma lor, li se zice „flori pe piept“, cînd acoperă partea din față a cămășii. Sînt frecvente ornamentele sub formă de pătrate și cele denumite „gura păpușii“. Pătratele sînt realizate printr-o cusătură de contur neagră, umplută cu culoare.

Beteaua se asociază cu firul la broderie în felul următor: se fac două șiruri paralele în lanț de fir, iar între ele se așază beteaua, adică telul.

Foarte des apare cusătura de arnici în punct oblic.

Broderiile de pe mîneacă se cheamă „flori pe altiță“, deși altița propriu-zisă lipsește la varianta de cămașă de care ne ocupăm.

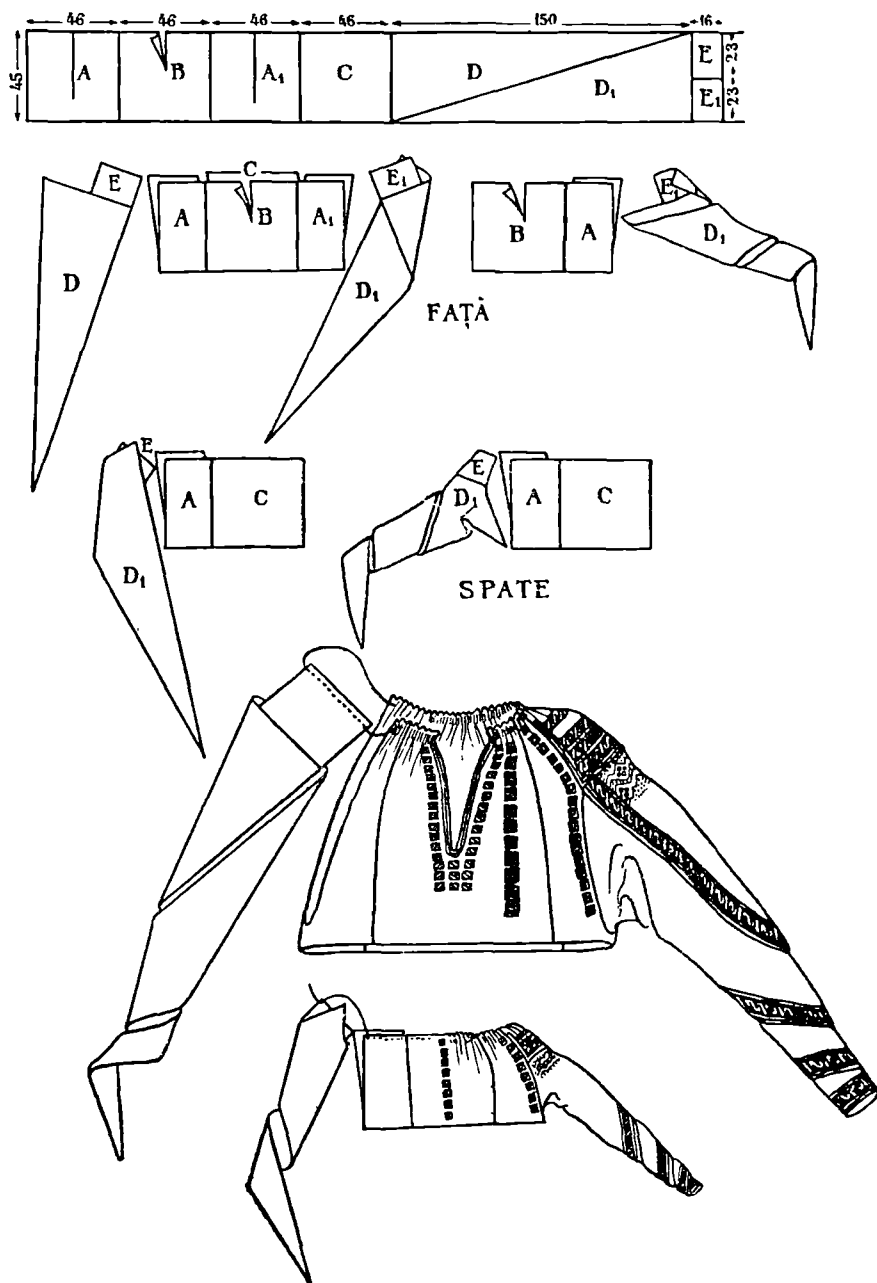
Broderiile de pe părți sînt mărginite în lături de cîte o cheiță — „cheițică“ — prin care ciupagul se prinde de foroclină.

Este de observat că unele ornamente mai mari, dispersate, au pe margini floricele mai mici.

Pe mîneacă decorul constă dintr-o „răură“, denumită „drîmbescu“. Ea începe de la guler și ține pînă la brățară. Răura este de asemenea lucrată în fir, beteală și arnici.

Brățara prezintă pe margine cusături de arnici negru cu fir, cărora li se zice „șinătae“.

S-au înregistrat o serie de alte denumiri de cusătură la cămășile vrîncene: leșescu, steluța, cîrligul ciobanului, șiragul ciobanului, sprîncenata, butușei, butușeasca, cărăbali, căifasul, peștili'n coteț,

9. Cămașă cu mâneca învîrțită

A, A₁ - ioile din părți; B - fața; C - spatele; D, D₁ - mânecile; E - alțișele

mocăneasca, săpili, cruciulița, calea rătăcită, rădușca, dinurili, merișoarili.¹

Trebuie să menționăm că la unele dintre cămăși apare un fel de altiță de formă triunghiulară, care se cheamă „chirușcă”.

Înainte de a încheia considerațiile cu privire la cămașa încrețită la gît, menționăm că din cauza apariției volanului denumit „pălărie” avem și o subvariantă de cămașă. Fără îndoială că aceasta este o indicație despre influența exercitată de populația ardelenescă.

Cămașa cu mîneca învîrtită. Am amintit mai sus despre originea acestui tip de cămașă. Prezintă acum caracteristicile principale.

Prin croiala mîneșilor, acest tip de cămașă se individualizează și ocupă un loc aparte în tipologia cămășilor din țara noastră. După cum vom vedea din amănuntele care urmează, structura ei de bază ne duce spre tipul de cămașă dacică încrețită la gît. Complicația — și deci particularitatea — vine de la modul în care sînt croite mîneșile.

Croiala cămășii cu mîneșile învîrtite merită să fie cunoscută în amănunt. Ea se obține dintr-un val de pînză, din care se taie în lat patru bucăți egale reprezentînd, una ciupagul din față, alta pe cel din spate, a treia și a patra foroclinii. Croirea se face pe latul pînzei. În continuare se taie mîneșile, însă în lung: de la un colț al pînzei se taie în diagonală pînă la colțul opus. Se obțin astfel două triunghiuri dreptunghiulare, cu baza de 120 centimetri. În sfîrșit, se croiesc pavele din lațul pînzei.

Ce se va fi petrecut în mintea femeilor, care au trecut la o asemenea croială a mîneșilor, este greu de spus. N-ar fi exclus însă ca la bază să stea obiceiul răsucirii mîneșilor lungi și foarte bogate în cusături, care pur și simplu — cum se observă și astăzi prin Muscel — nu pot fi purtate fără ca să fie răsucite, fiindcă scapă în jos peste mîină. Pe de altă parte, mîneca răsucită și încrețită, deci, avea analogie cu o piesă de port bărbătească: ițarii încrețiți ca o armonică. Fenomenul se petrecuse încă în lumea iliro-tracică, dacă nu și mai înainte.

Pe linie istorică mai recentă nu avem date prea vechi despre cămașa cu mîneca învîrtită. În 1930 ea este înregistrată de Ion Diaconu: «...și renumita cămașă cu mîneca „învîrtită”».² De altfel lipsesc în general

¹ Ion Diaconu, *op. cit.* pag. LVIII.

² Ion Diaconu, *op. cit.* pag. LVIII.

SALA DE LECTURĂ
NU SE ÎMPRUMUTĂ ACASĂ

Sfatul Popular al Capitalei
BIBLIOTECA ORĂȘENEAȘCA
MILITĂR SADOVEANU

11. Vrinceancă în costum purtînd cămașă cu mîneacă învîrtită
(piesele, în Colecția Muzeului de Artă Populară al
R.P.R.)

10. *Bătrână îmbrobodită
vrîncenește*

documente scrise despre costumul popular. După informațiile locuitorilor, asemenea cămăși s-au purtat pînă prin anul 1880.¹

Este foarte greu de stabilit aria de răspîndire a cămășii cu mîneca învîrtită, întrucît epoca de cînd nu se mai poartă este destul de îndepărtată. În orice caz trebuie să amintim că ea era cunoscută și în alte zone din lungul Carpaților. Letiția Ion Clopoțel, în minunata colecție de artă populară de la Marginea-Lugoj, posedă

cîteva exemplare de asemenea cămăși provenite din regiunea Brănului. Este vorba, fără îndoială, de niște piese de o excepțională valoare documentară. Prin existența acestui tip de cămașă și în alte regiuni carpatice, se confirmă caracterul ei tradițional.

După ce am examinat problema croielii, a originii și a răspîndirii cămășii cu mîneca învîrtită, să vedem care este sensul său ornamental.

Și la această cămașă broderiile acoperă cîmpurile ornamentale stereotipe, întocmai ca la cămașa cu altiță. Ele se concentrează deci la guler, piepți și mîneci.

Mîneca are altiță, dar de la ea în jos se începe învîrtitura, ornamentul însoțind muchia cusăturii. Gulerul se cosea cu lînică sau cu

¹ Informatoarea Anița Lăpădatu din comuna Văsui-Vrîncioaia ne-a asigurat că bunica ei a încetat să mai poarte cămașă cu mînecă învîrtită încă de la anul 1880.

11. *Vrinceancă purtând cămașă cu „crengi”*

arnici; deseori se folosea și firul metalic. Piepții și altițele sînt cusute cu aceleași materiale. Era preferată la cusut lîna albăstrită în sineală.

În general tonul culorii la broderii nu diferă prea mult de cele pe care le-am cunoscut la cămașa încrețită la gît.

Ceea ce deosebește cămașa cu mîneca învîrtită de celelalte tipuri este noua dispoziție a elementelor decorative. Împodobirea mînecilor de la altiță în jos se reduce la un galon, care însoțește încheietura. Inițial va

fi fost chiar o simplă „cheițică”. Ea era suficientă pentru a orna, prin simpla rotire în jurul mîinii. Trebuie să menționăm că învîrtirea galonului dă imaginea unui motiv dispus oblic. Se pare că tipul de cămașă cu mîneca învîrtită era înrudit cu „cămașa năsăpită”, care se broda în verde de droghiță. La cămășile cu năsăpiți¹ rîndurile mergeau oblic. Mînecile erau atît de lungi că abia se ridicau de jos. Tudora Lepădatu din comuna Văsui deținea informația de la bunica ei — care murise în vîrstă de 104 ani — că mînecile lungi se purtau sucite, învîrtite în dreptul încheieturii mîinii. Ele se făceau lungi fiindcă erau „frumoase”.

Cămeșoiul cu mîneca largă. Ca și în alte zone etnografice, femeile au purtat aici și cămăși cu o croială dreaptă, avînd mîneca prinsă la

¹ De la năsăpiți năsăchiți, probabil actualul „chiț”, cusătură oblică folosită în comuna Balanești-Gorj.

umăr. Mîneca era largă și cu „butuși“, ca la cămașa bărbătească.¹ Este interesant de observat forma masculinizată a denumirii. Aceasta pare a indica derivarea ei din cămașa bărbătească. Termenul de cămeșoi l-am întîlnit și în Bucovina.

Cămășile enumerate sînt purtate cu poale adăugite. Acestea fiind acoperite de catrință și mai scurte decît ea, sînt din pînză ordinară, chiar de cînepă și nu prezintă nici o broderie pe marginea de jos.

Chieptarul. Deși sîntem într-o zonă de munte, pieptarele sînt rezervate numai femeilor mai în vîrstă.

Vara se poartă chieptare din postav negru, iar iarna din blană, înfrumusețate prin aplicații din piele.

Îmbrăcămintea de la brîu în jos. De fapt în această categorie pentru portul tradițional intră o singură piesă: catrința.

Catrința, care corespunde „fotei“ muscelene, este o țesătură drept-unghiulară care se aplică pe corp, la brîu, prin înfășurare, în așa fel încît marginea de sus cade întotdeauna pe șold, în partea stîngă.

Acest element de port este de o veche tradiție și era răspîndit la daci.

Catrința vrînceană n-are nimic deosebit din punct de vedere structural. Amintim că se țese totdeauna în patru ițe și că urzeala este din pîr, iar băteala din lînă. Cîteodată băteala este din „dîrstini“, lînă rămasă de la cergile date la dîrstă.

Catrințele din Vrancea au o notă particulară, determinată de modul cum sînt decorate. Există trei feluri de catrințe: catrința neagră, catrința cu vîrste și catrința aleasă.

Catrința neagră, cu largă răspîndire în regiunea Bacău, este purtată la lucru. În general se poate spune că este o piesă de port a bătrînelor.

Catrința vîrgată este mult mai atrăgătoare. Vîrgăturile sînt așezate spre extremitățile ei, adică pe „foi“. Partea din mijloc, care vine la spate, nu are vîrgătură și poartă denumirea de „dos“.

Vîrgulițele catrinței, dispuse pe latul țesăturii și verticale pe ea, pot fi de diferite culori. După informațiile culese, prin a doua jumătate a secolului al XIX-lea, vîrgulițele erau de culoare roșie. Catrințele cu asemenea vîrgulițe se numeau „catrințe cu roșu“. Adesea se mai aude prin sate: «bunica purta cămașă cu mîneca învîrtită și catrință cu roșu».

De la o dată greu de precizat s-a răspîndit foarte mult catrința cu vergi galbene încît azi toamna, în zona de cîmpie sau a dealurilor de

1 Inf. Ion Diaconu, *op. cit.* pag. LVII.

prin Bacău, culegătoarele de porumb sau de struguri din Putna pot fi recunoscute după catrințele pe care le poartă.

Încă pe la sfârșitul secolului al XIX-lea, în Țara Vrancei începuseră să se țeasă catrințe cu fir, bogat și frumos alese. În general, introducerea firului la confecționarea pieselor de costum popular a fost

12. Bătrână în costum de toate zilele

întîmpinată cu rezerve de cei care au studiat costumul popular. Aceasta datorită faptului că excesul în folosirea lui — ca și a mărgelilor — duse la forme cu totul lipsite de valoare artistică. În zona Vrancei, lucrurile s-au petrecut altfel: vrîncenii s-au priceput să mînuiască atît fluturii, telul, cît și hirul.

În vederea armonizării culorilor noi ale materialului metalic cu cîmpul catrinței, s-au produs unele fenomene deosebit de interesante. Cîmpul catrinței s-a modificat prin firul argintiu bătut în urzeala de păr și prin introducerea de vîrgulițe de o tonalitate complementară necontrastantă. Nicăieri rozul nu-și găsește o întrebunîtare mai fericită ca aici, de asemenea verdele, albastrul. Dar printre vîrgulițele denumite „vrîste“ își fac loc ale săturile, mărind efectul decorativ.

III. Detaliu de ornamente; altiță, gura pieptului, catrință, briu și brăcivi

Motivele ornamentale acoperă foile catrinței. Ele au totdeauna o desfășurare pe verticală, în-cadrate de vrîstuțe.

Catrința aleasă, caracteristică în regiune, are de obicei următoarea compoziție ornamentală: Spre „tivéle” sînt așezate cîteva vrîstuțe de diferite culori, roz, albastru, verde, apoi vin alesăturile. Motivele ornamentale alese în mod frecvent sînt: creanga bradului, puii cohițelor, ghiociei pe patru hire. După motivele alese, urmează din nou vrîstuțe, complexul ornamental alternîndu-se.

Există și alte elemente decorative folosite în regiune: cîrliga ciobanului, coada rîndunelii etc.

Îmbrăcămintea pentru tot corpul. Puține sînt elementele de port tradițional care îmbracă tot corpul: mînecarele, saricile, cața-veica.

Mînecarele erau din postav albăstrui sau negru¹, lungi pînă în jos de genunchi. Nu se poate ști precis forma

¹ Ion Diaconu, *op. cit.* pag. LIX.

14. Tînere purtînd catrințe alese, după modă nouă

acestor mîncare, care erau aduse de la Brețcu. Amintim însă că la Palanca am mai găsit de curînd mîncare, dar erau scurte.

Sarica ca și cațaveica reprezintă elemente de port femeiesc complet dispărute.

Încălțăminte. După unele constatări mai vechi, în Țara Vrancei, pe lîngă opinci s-au purtat și „boftori“, ciubote încrețite jos aduse de la Brețcu, precum și ciubote roșii.¹ Este evident că atît acei boftori, cît și ciubotele sînt elemente de costum maghiar. Se înregistrează astfel o influență directă transilvăneană asupra Vrancei, ținut relativ închis. Aceasta vădește contactul strîns al populației locale cu cea ardelenescă, precum și eventualele imigrări de populație ardelenescă.²

¹ *Ibidem*, pag. LVIII.

² Imigrarea din Muntenia și parțial din Transilvania au arătat-o mai demult pentru comuna Nereju, H. H. Stahl și Florea Florescu, în *L'histoire des lignees familiales*, din „Neréj, un village d'une région archaïque“, vol. I, pag. 131 134.

15. Bătrînă purlînd ștergar legat vrîncenește

16. Vrinceancă în costum vechi, cu mînele întoarse

Probabilcă influența maghiară a avut în parte și caracterul unei mode, fiindcă astăzi femeile au părăsit încălțăminteă împrumutată, rămînînd tot la folosirea opincii.

Opincile erau încălțate peste „cioareci“, adică un fel de călțuni lungi pînă mai sus de genunchi, din postav alb, ca și ițarii.

În concluzie, costumul femeiesc, deși se integrează în zona vastă a portului cu fotă, prezintă piese de îmbrăcăminte specifice și se bucură de un decor remarcabil.

Mai trebuie să adăugăm că în Țara Vrancei se mai folosesc „feluri“ (culori) obținute după rețete locale: verdele întrebuițat la brîie etc. se obține din „droghițe“, roșul din frunză de măr și sovîrv, negrul din coajă de arin și negru de lut adus de la Ploștina, iar albastrul din sîneală și ususc. Unele dintre culori erau procurate de la „coropcari“ (negustori „olteni“ ambulanți).

COSTUMUL BĂRBĂTESC

După cum am amintit, costumul bărbătesc are câteva piese specifice, deși se definește ca un port caracteristic de munte, întocmai ca și în alte zone.

Pieptănături, acoperitoare de cap. Copiii umblă de obicei cu capul descoperit, iar pe timp de iarnă și toamnă poartă pălării sau căciuli de ale părinților.

Înainte vreme, flăcăii își ungeau părul cu unt topit și purtau coade făcute de mamele lor.¹

Flăcăii ca și bărbații poartă astăzi pălării și căciuli.

Mult înainte de primul război mondial se purtau pălării cu margine mare. Ele se numeau „pălării de la Brașov”. Astăzi se poartă pălării de târg. Marginea pălăriei se cheamă „streșină”, panglica „șiret”, iar calota „căciulă” sau „potcap”.

Căciulile. S-au purtat două feluri de căciuli: căciuli țuguiate și căciuli vrîncenești.

Căciulile țuguiate sînt înalte și nu au nimic specific, iar celelalte au partea de sus răsfrîntă în afară, ceea ce le definește ca niște căciuli net mocănești.

Îmbrăcămintea pentru trup. Din piesele de costum, care se folosesc la îmbrăcarea trupului, unele prezintă un deosebit interes artistic.

Cămășile. Pe lângă cămașa de lucru există și o cămașă de sărbătoare, pe care o mai folosesc rar doar bătrînii. Ea se caracterizează prin mîneca largă și este bogat cusută la gît, la gura de la piept, la încheietura de la umăr și pe marginile mîneșilor.

Croiăla cămășii este simplă. Ea se obține dintr-o bucată de pînză îndoită, care la îndoitură are gura gîtului, și tot de acolo începe gura pieptului. În lături prezintă cîte un singur clin de lățimea unei foi, iar la subțioară cîte o pavă. Este vorba de tipul de cămașă cu clini, zisă și bătrînească, pe care o întîlnim în numeroase zone etnografice din țară, ca și la alte popoare.

Cusăturile se fac adesea cu mîlineu, pe un fir; s-a folosit și lînica. De asemenea este întrebuințat foarte des și firul. Motivul ornamental pe guler are deseori forma unei linii în zigzag din fir auriu, iar triunghiurile sînt umplute în mod alternativ cu roșu și verde. Pe margini, orna-

¹ Ion Diaconu, *Ținutul Vrancei*, pag. LX.

mentul este încadrat de „dusuri” în verde și roz. Motivul decorativ de la gura cămășii ca și de la mâneci are forma cornului de berbec. Deși acest element decorativ pare îndrăzneț, prin repetare continuă devine destul de plăcut.

În jurul încheieturilor sînt concentrate de obicei unele broderii care se repetă. Încheietura este în „ghicu”, de o parte și de alta sînt făcute niște punctulețe numite „milcovenești”, apoi urmează „lănțișorul” din hir și, în sfîrșit, „puii pe un hir”.

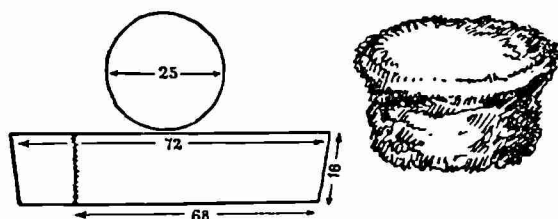
Prin folosirea bogată a firului și asocierea lui cu restul materialului în tonuri armonioase, cămașa bărbătească cu mîneca largă din Vrancea se așază printre cele mai de seamă realizări din arta noastră populară.

Vesta. Destul de frecventă a devenit vesta, care prezintă un guleraș răsfrînt.

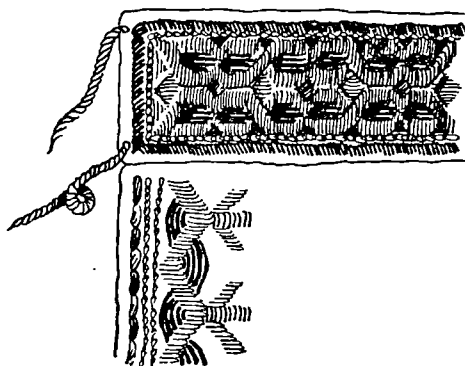
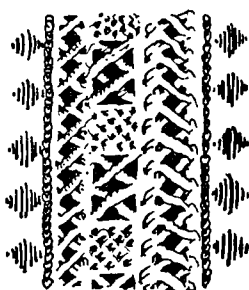
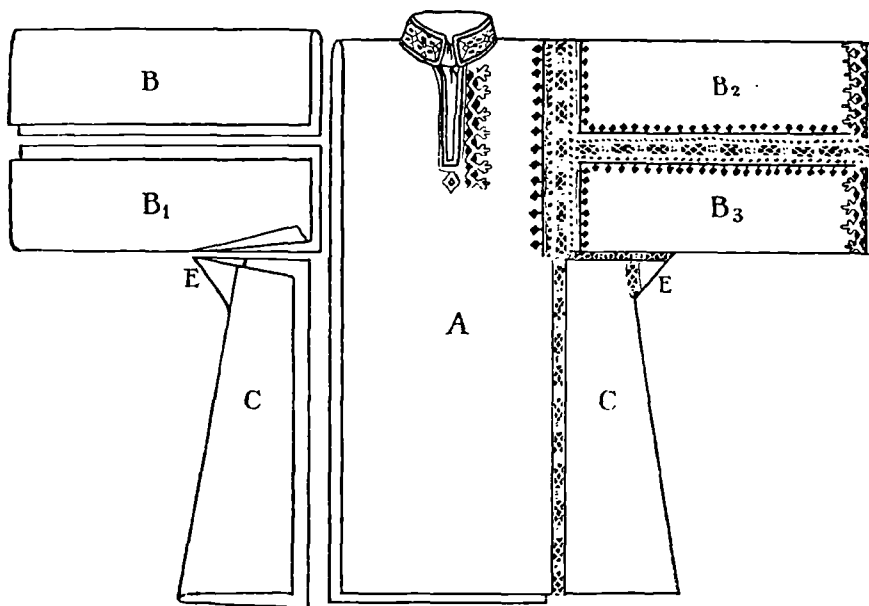
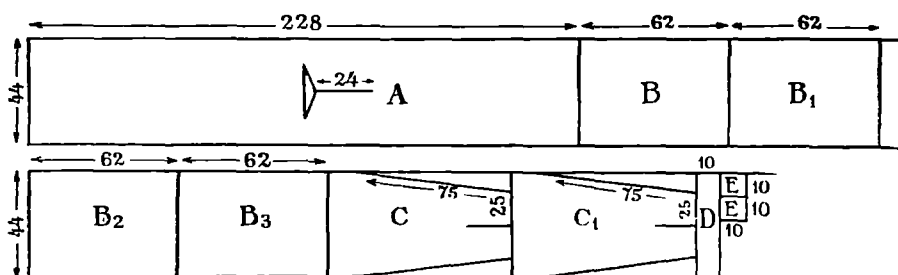
Chieptarul nu prezintă nimic deosebit.

Cingătorile. Bărbații poartă brîie și chimire. După informațiile mai vechi și cele recente, chimirele erau aduse din Transilvania. Aceasta se datorește probabil dezvoltării industriei pielă-

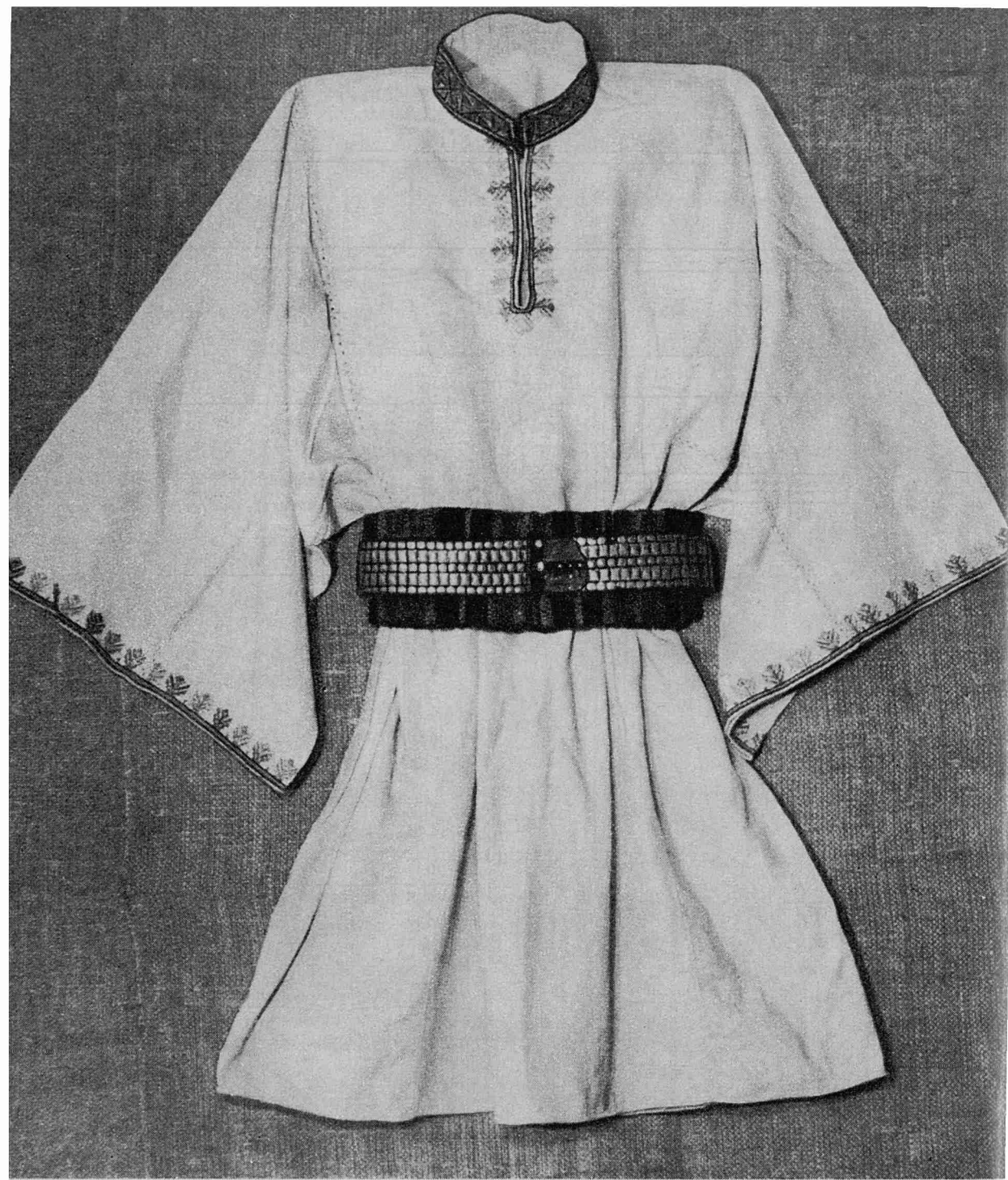
17. Căciulă vrîncenească

18. Căciulă vrîncenească asemănătoare cu cea „mocănească”, purtată de păstori margineni și ungureni din sudul Carpaților

19. Cămașă bărbătească din cătunul Munciei, comuna Vrîncioaia
 A fașă și spate; B, B₁, B₂, B₃ minciile din cte două foi; C, C₁ clinii; D gulerul; E pava; F cheița
 de la mincă; G gulerul și pieptul

20. Cămașă bărbătească, peste care sînt aplicate brîul și cureaua cu ferecături
(Colecția Muzeului de Artă Populară al R.P.R.)

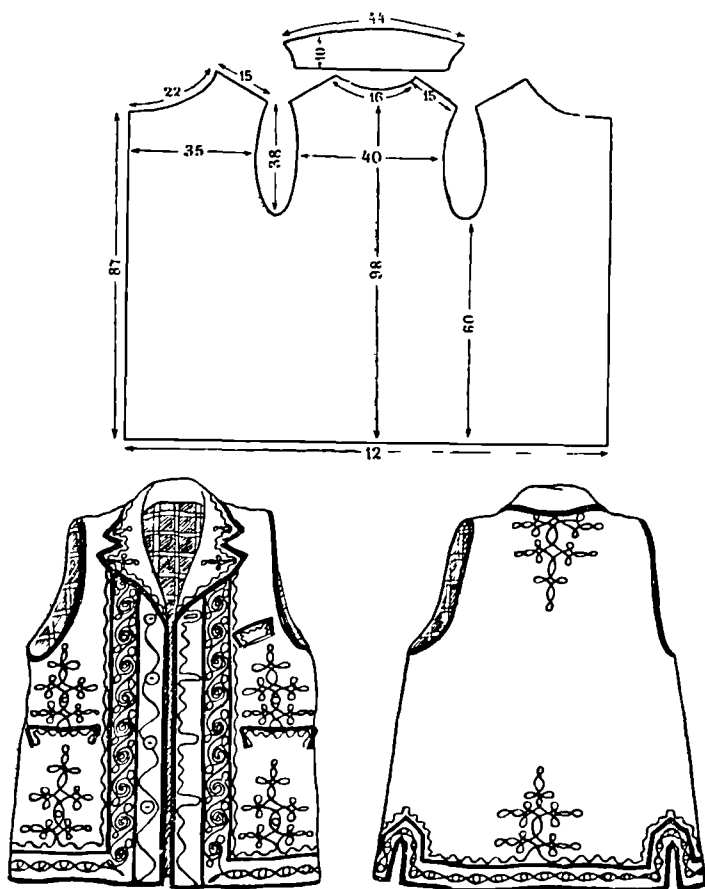
*IV. Piesele componente ale costumului bărbătesc de vară
și gluga*

ritului din Ardeal și bogatei varietăți de chimire care se produceau acolo.

Peste briiele deosebit de frumoase, se aplică curea cu ținte.

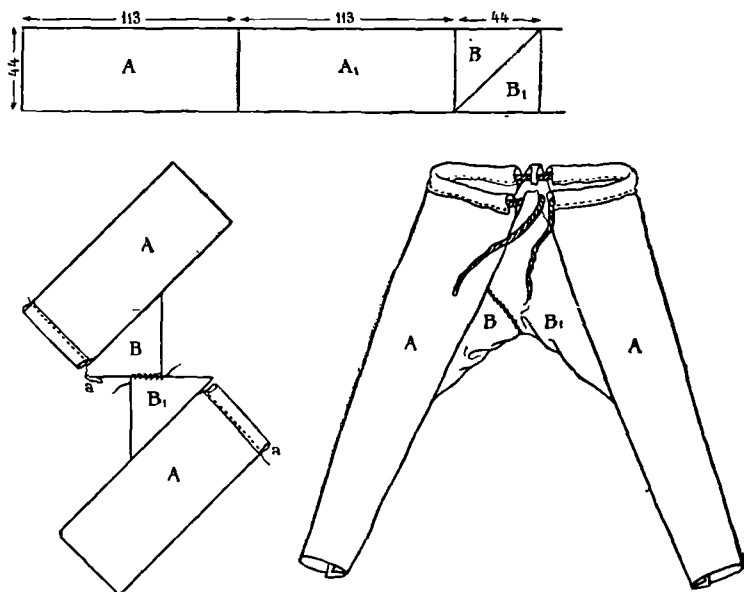
Îmbrăcămintea de la briu în jos. Ne vom ocupa de două elemente de port, de care am mai amintit: ȋțarii fără față și ȋțarii ȋncreȋȋți ca o armonică.

ȋțarii fără față. Un tip curios de cioareci, numiȋi ȋnsă „ȋțari“, ȋl reprezintă cei vrȋnceneȋti. Este vorba de cioarecii făcuȋți din postav alb dat la piuă, numiȋi tot „ȋțari“. Aceȋți ȋțari se caracterizează prin aȣezarea asimetrică a clinilor.

21. Vestă bărbătească, din comuna Nereju

Croiala are loc în felul următor: dintr-un val de postav se taie două bucăți de cca. 90 centimetri, din care se formează cracii; din același postav se mai taie doar un pătrat (46/46 cm) care este îndoit pe diagonală și tăiat. Cele două bucăți rezultate — de forma unor triunghiuri dreptunghiulare — sînt cusute pe o mică porțiune la un unghi (după cum se vede din fig. 22). După această îmbinare a celor două forme triunghiulare, urmează introducerea lor sub formă de clini, unul în față și altul în spate, asigurîndu-se lărgirea cracilor.

22. *Îțari*, din cătunul Muncei, comuna Vrîncioaia
A, A₁ cracii; B, B₁ clinii; a veaca prin care se trece curelușa

Prin asimetria așezării clinilor se realizează un gen de îțari care nu au față. Ei pot fi îmbrăcați de păstori sau de lucrătorul de la pădure și noaptea, tocmai din cauza clinilor care asigură o lărgire uniformă atît în față cît și în spate. Din acest motiv îțarii pot fi denumiți „îțari de noapte”.

Nu am găsit analogie acestor îțari în nici o altă zonă etnografică din țară și nici la vreun alt popor.

În „văcălia” îțarilor, brăcinarul se introduce cu ajutorul unei mici unelte numită „lemnus”.

Ițarii încrețiți. În Vrancea s-au purtat și ițari lungi, încrețiți ca o armonică. O fotografie deosebit de frumoasă în care se observă un vrîncean purtînd asemenea ițari reprezintă un document de mare valoare.¹ Ițarii încrețiți ca o armonică au de fapt o largă răspîndire în Moldova. În genere, ițarii pot fi făcuți numai din lînă, din bumbac și lînă sau numai din bumbac.

În Soveja, unde sînt așezați musceleni, ițarii se poartă peste „ogieli”.²

În afară de ițari, au început să se poarte în regiune și pantaloni de tip orășenesc.

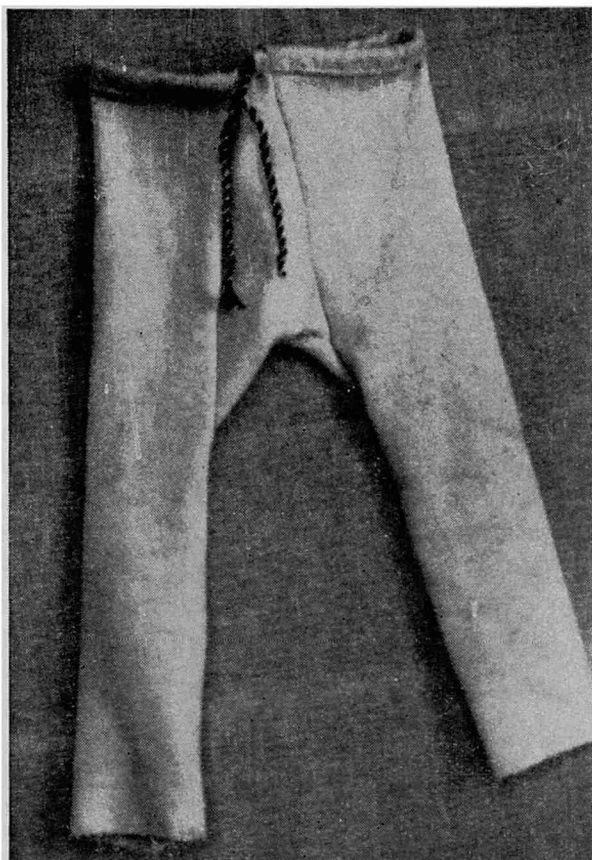
Îmbrăcămintea pentru tot corpul. Puține sînt elementele de port care îmbracă tot corpul, pe care le folosesc bărbații: gluga, mînecarele —sumanele și sarica.

Gluga. Este prin excelență o piesă de port întrebuintată de păstori în toate regiunile țării. Prin gluguș, ea apără de ploaie capul, iar prin partea de jos, îmbrăcămintea trupului, mai ales partea din spate, căci pe timp de ploaie purtătorul glugii stă ușor aplecat.

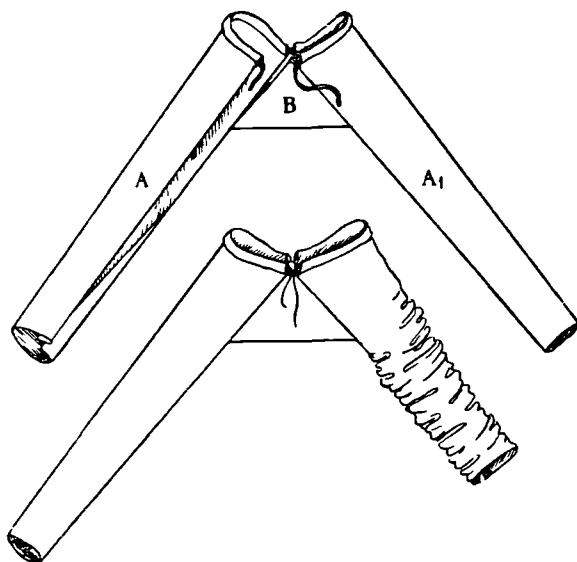
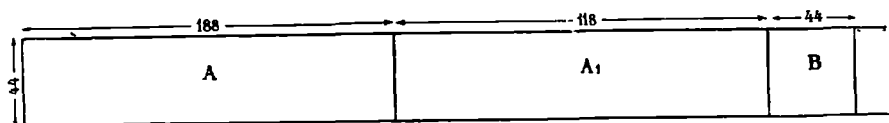
Glugușul se obține, după cum se vede în figură, prin croirea a doi clinișori, care

¹ N. Manolescu, *Igiena țăranului*. București, 1895, pag. 128, fig. 40.

² Ion Diaconu, *Ținutul Vrancei*, pag. LX.

23. Ițari cu clini asimetrice din dimie albă

24. Ițari încrețiți
A, A₁ cracii; B clinul

sînt apoi îmbinați invers de cum s-au croit. În felul acesta se realizează o bombare a glugușului care acoperă capul. Același croi l-am putut observa la glugile din comuna Dofteana, din regiunea Bacău.

Este de menționat că în majoritatea regiunilor țării, inclusiv zona Pădurenilor și zona Mărginenilor, se întâlnește gluga cu gluguș fără clini. Forma vrinceană apare

deci mai evoluată. Chiar și în trecut, și anume pe la începutul secolului al XVIII-lea, glugile confecționate de către sașii de la Sibiu aveau gluguș fără clini.¹ Aceasta dovedește că forma primitivă de glugă s-a menținut continuu pînă în zilele noastre, chiar după ce s-a trecut la realizarea glugușului prin răscoire.

Clinii glugușului sînt cusuți printr-o broderie de un plăcut efect decorativ.

Gluga este făcută din „ițari” albi, prezentînd și unele elemente decorative de culoare închisă. Muchiile tivului de la clinii glugușului sînt cusute într-o manieră de broderie. (E o cusătură în trei ațe formînd un feston în patru puncte.) Pe gluguș apare și o broderie de forma unei cruci, denumită „floare”. Pe foaia glugii se întâlnește totdeauna un ornament asemănător unei potcoave, căruia i se zice „cîrligu”. Înaintea

¹ Florea Bobu Florescu, *Producția meșteșugărească a țăranilor și meșterilor romîni neautorizați din Transilvania*. „Studii și cercetări de istoria artei”, anul III (1956), nr. 1—2, pag. 278, fig. 1, 2.

cîrligului se află o vristă, adică o bantă destul de lată de culoare neagră, realizată din țesătură, înainte de executarea cîrligului.

Nu se cunoaște semnificația cîrligului. Credem că nu este vorba de un simplu ornament decorativ. Probabil că el a avut o semnificație magică, în directă legătură cu profesiunea de păstor. «Așa-i din vechi, ca să fie frumoasă, ca să vă spui eu ce zicem noi» — îmi declară informatoarea Marcu Măriuța din comuna Văsui.

Poala glugii se termină totdeauna prin „țorțore“ (ciucure).

Gluga servește și ca sac de merinde, avînd astfel o funcțiune dublă.

Mînecarele, sumanele. În zona Vrancei s-au purtat mînecare aduse din Transilvania, mai ales de la Brețcu.

Sumanele nu mai păstrează vechea croială, fiind influențate de hainele orășenești. Ele sînt confecționate din postav negru sau lai, numit „cioareci“.

25. Pereche de vrînceni, la 1895

Sarica. Ca și în alte zone muntoase, sarica a fost foarte mult purtată în trecut și în Vrancea. Astăzi ea a dispărut aproape cu totul.

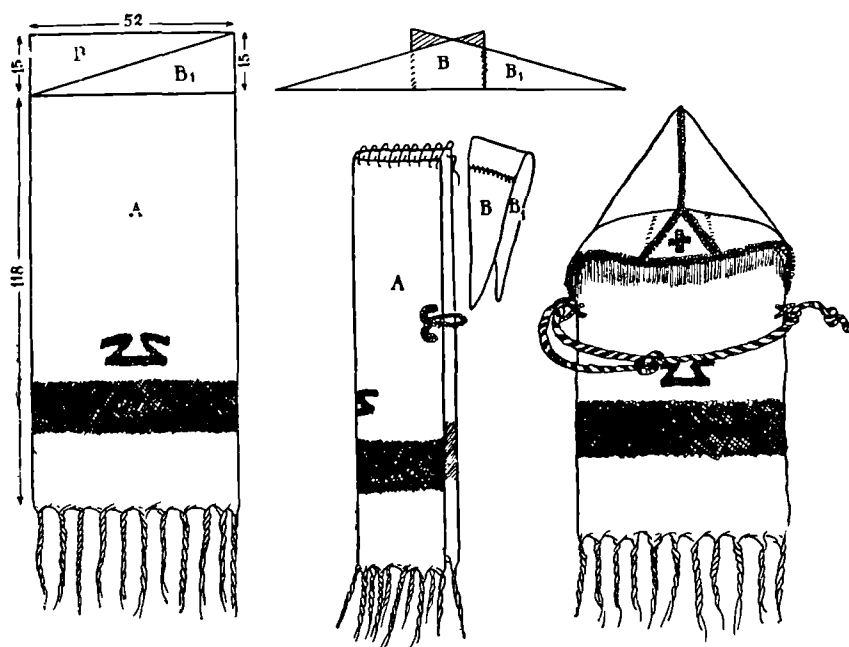
Încălțămîntea. În general vrîncenii poartă opinci, mai rar bocanci sau pantofi.

Opincile. Există un singur tip de opincă cunoscut în Vrancea: tipul carpatic.¹ Opinca de tip carpatic se obține din piele de porc neargăsită și este prinsă pe picior cu ajutorul unei ațe din păr de cal, împletită în trei, din cîte două fire răsucite. Ea se execută dintr-o bucată de piele dreptunghiulară, din care se desprinde pe margine o fișie pînă

¹ Florea Bobu Florescu, *Opincile la Romîni*. București 1957, pag. 65, 168 fig. 99, pag. 130 fig. 101.

la jumătatea laturii anterioare, și căreia i se fac o serie de împunsături de vîrf de briceag, paralele cu marginea, pe ambele jumătăți ale laturii anterioare. Este vorba deci de opinca îngurzită la gurgui, peste muchie. De asemenea, se execută împunsături de vîrf de briceag și în ambele treimi anterioare, perpendiculare pe margine, care ajută la încrețirea opincii. Pe ambele margini, pînă la călcîi se execută cîte „trei boarte“, iar la călcîiul propriu-zis se practică o singură boartă.

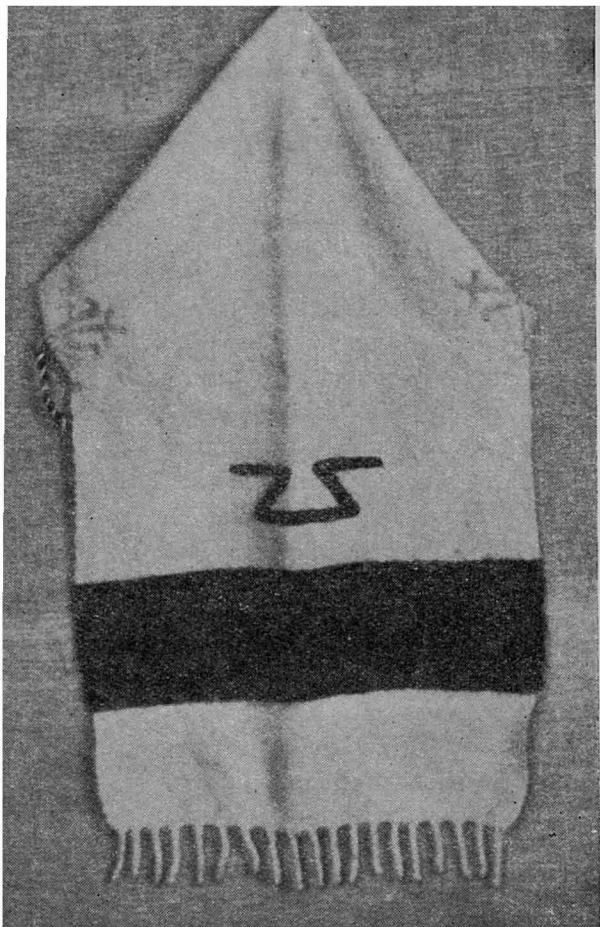

26. Glugă bărbătească (Colecția Muzeului de Artă Populară al R.P.R.)

Uneori se observă și tăieturile necesare pentru realizarea călcîiului bine închis, denumit în altă parte „călcîi cu purcea“, „călcîi cu potînjiță“¹.

Îngurzirea opincii se realizează cu ajutorul unei fișii; ea începe la „nas“ (gurgui), peste muchie. După terminarea îngurzirii gurguiului, se continuă îngurzirea pe marginea externă. Îngurzirea treimii anterioare interne se face cu ajutorul unei fișii adause. Cu ajutorul acestei fișii la baza gurguiului se realizează un ochi prin care

¹ Florea Bobu Florescu, *Opincile la Romîni*. București 1957, pag. 58.

27. Glugă văzută din spate (aceeași colecție)

28. Glugă văzută din față (aceeași colecție)

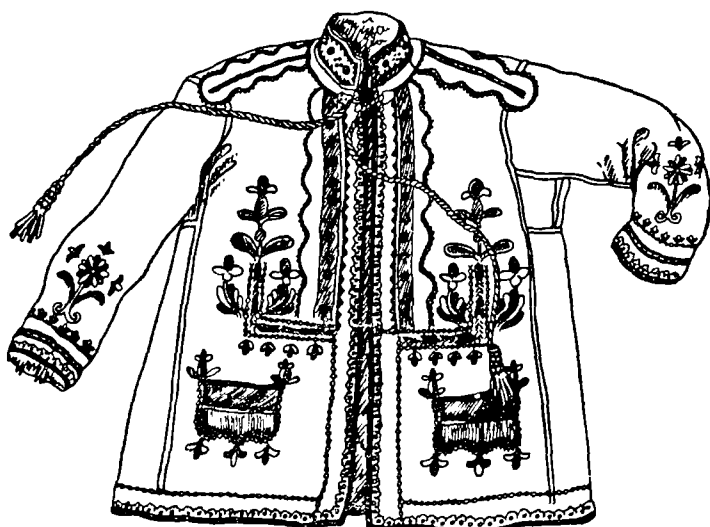
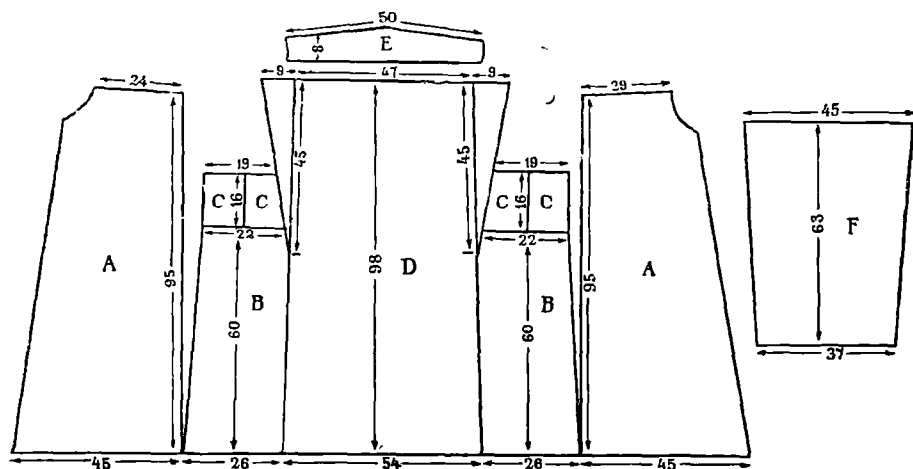
29. Bărbat în costum de vară,
cu vestă

se introduce așa care fixează opinca pe picior. Este vorba de o caracteristică proprie opincii din Vrancea și pe care o regăsim doar la opinca de Făgăraș, din comuna Viștea. Drept unealtă, la îngurzire se folosește „su-vacul”.

Opincile sînt încălțate de obicei peste obiele.

Piese de port compli-mentare. Trebuie să amintim că există pretutindeni piese de port complimentare. În Vrancea o singură piesă trezește un interes mai deosebit: „șervetul de schimb”.

Există obiceiul ca la nuntă să se dea ginerelui așa-zisul șervet de schimb, bogat împodobit cu broderii, la care se folosesc deopotrivă fluturii, hirul, arniciul și lînica. De fapt jumătate din șervet aparține ginerelui și jumătate miresei. Fiecare din ei la moarte este îngropat cu partea lui de șervet. În popor se spune — după o credință ale cărei origini trebuie să fie străvechi — că după jumătățile de șervet soții se vor recunoaște pe lumea cealaltă.

30. Cojoc bărbătesc din comuna Nereju
A părțile din față; B clinii din părți; C clinii la subțiori; D spatele; E gulerul; F mîneca

COSTUMUL PĂSTORESC

Costumul păstoresc nu diferă de cel obișnuit decît prin prezența cămășii ciobănești, care este înnegrită. Tehnica înnegririi a fost arătată.¹ Scopul înnegririi cămășii este fără îndoială de a o face imper-

¹ Ion Diaconu, *Păstoritul în Vrancea*, în „Grai și Suflet”, vol. IV, fasc. 2 (1930), pag. 273.

32. *Vrincean purlind
glugă*

31. *Opinci de tip carpatic
purtate peste obiele*

33. *Scenă de la priveghiul cu măști din comuna Nereju*

meabilă pe timp de ploaie, fiindcă nu înnegrirea propriu-zisă este urmărită, ci gresarea fibrelor țesăturii. Că portul păstoresc nu diferă de cel obișnuit, se datorește faptului că însuși portul vrîncean se definește ca un port de munte păstoresc. Amintim doar în treacăt că păstorii vrînceni folosesc și ei chimirele din piele, după modelul ardelenesc, cumpărate adesea din Transilvania.

COSTUME OCAZIONALE

Între costumele ocazionale (costumul de nuntă, costumul de priveghi etc.) cel mai interesant este fără îndoială cel din urmă. Nu putem încheia considerațiile despre portul popular din Țara Vrancei, fără să redăm cîteva aspecte ale costumului ocazional de priveghi.

Se știe că în numeroase zone din țară priveghiul este însoțit de o serie de rituri. În Țara Vrancei ritul priveghiului, care vădește un substrat primitiv din care nu lipsește ideea de fecunditate, este însoțit de o bogată costumație.

Dansatorii din jurul focului — care se țin la spate de curea — joacă în costum mascat. Acoperiți de aceleași măști, ei întrețin dialogurile hazlii cu mortul, pe care adesea îl maschează. Măștile sînt uneori realizate cu un dezvoltat simț artistic. Costumele redau imaginea aproximativă a portului obișnuit.

CONCLUZII

Costumul popular din Țara Vrancei se definește prin specificul său de port de munte păstoresc. Portul femeiesc se caracterizează prin prezența catrinței (fotei), ceea ce înseamnă că el se integrează într-o vastă zonă a costumului cu fotă, care cuprinde jumătatea nordică a Munteniei, Moldova, Bucovina și unele arii mai restrînse ardelenesti.

Prezența unor elemente de costum tipice, între care cămașa femeiască cu mîneca învîrtită, ițarii fără față, alături de maniera decorativă, așază portul popular din Țara Vrancei printre cele mai interesante și frumoase din țara noastră.

Portul popular vrîncenesc prezintă o puternică unitate, și din acest motiv influențele provenite din Transilvania s-au pierdut prin integrarea în formele locale.

Prin existența pe de o parte a unor elemente de costum de tradiție dacică (cămașa cu mîneca învîrtită, ițarii încreșiți ca o armonică etc.), iar pe de altă parte a cîtorva piese legate de îndeletnicirea păstorească și de pădurărit, se dovedește că Țara Vrancei este o depresiune intracarpatică, neîntrerupt locuită din perioada formării poporului român și pînă azi.

REPRODUCERI

34. Bătrână în costum urzicenesc

35. Vrinceancă purtând cămașă cu mîneca întoarsă

36. Felul cum cade ștergariul de cap la spate

37. Bătrână legată cu
ștergariu

38. *Pereche de vrînceni*

39. Bătrână îmbrăcată în costum de sărbătoare

Biblioteca al Capitalei
BIBLIOTECA ORĂȘENEA.CA
MIRIL SADOVEANU

40. Vranceancă
cu copil în brațe

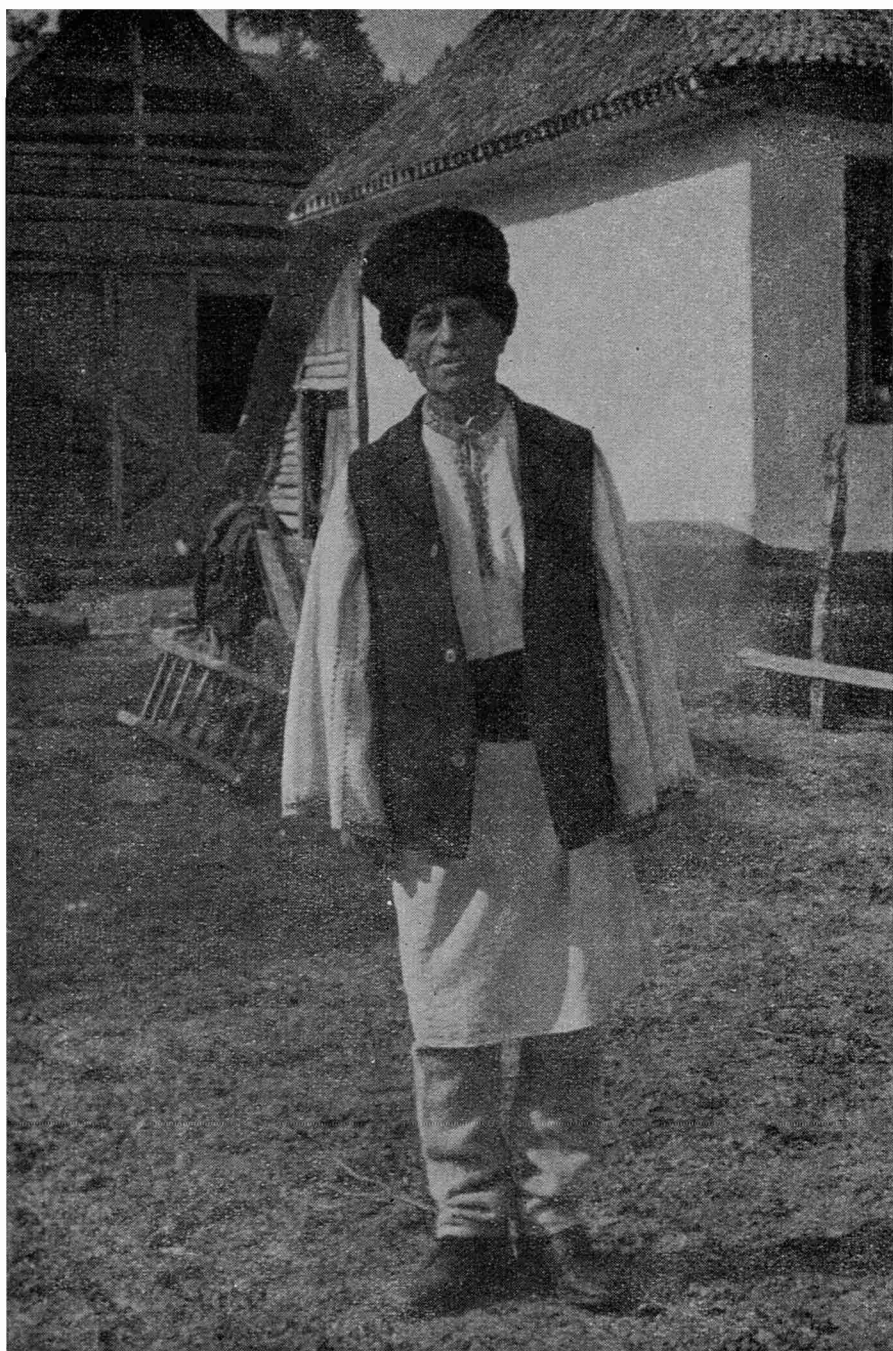
41. Copil

42. Vrancea în costum de sărbăt are, văzute din spate

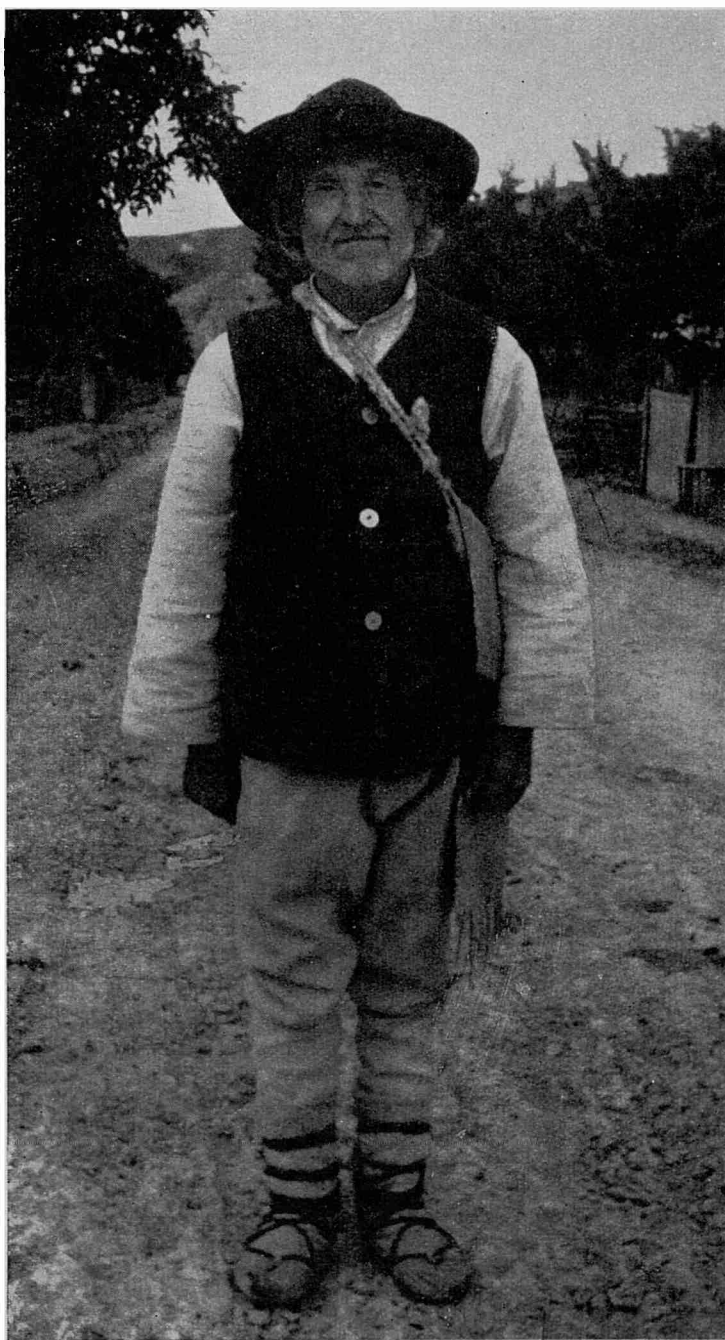

43. Vrincence în costum de sărbătoare, văzute din față

44. La costumul
de vară vrincea-
nul de munte
poartă și căciulă
vrincească

45. Bătrîn cu
plete purtînd
glugă

46. *Familie de vrînceni*

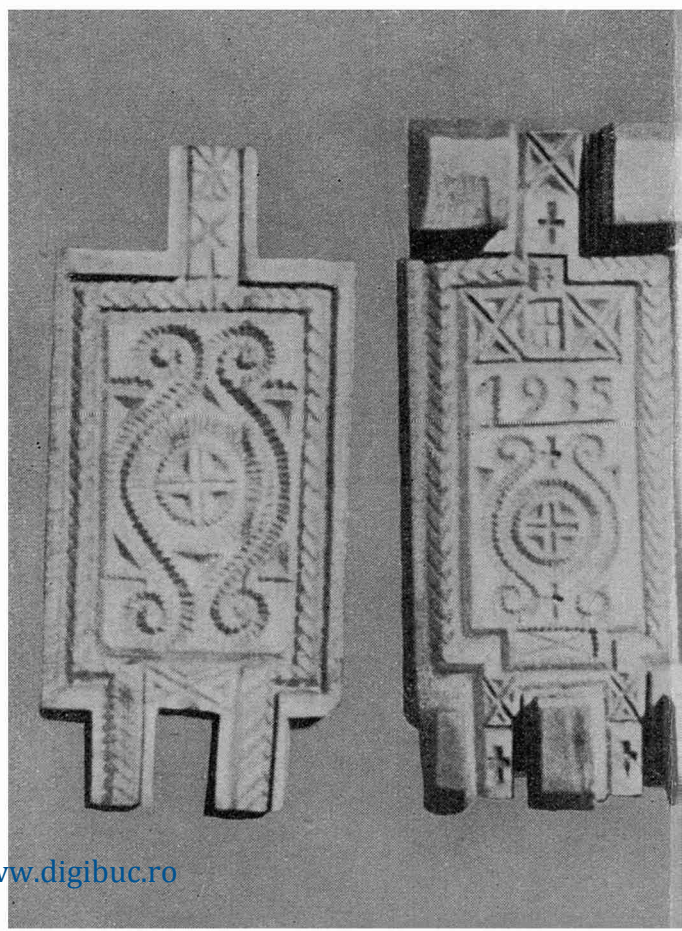

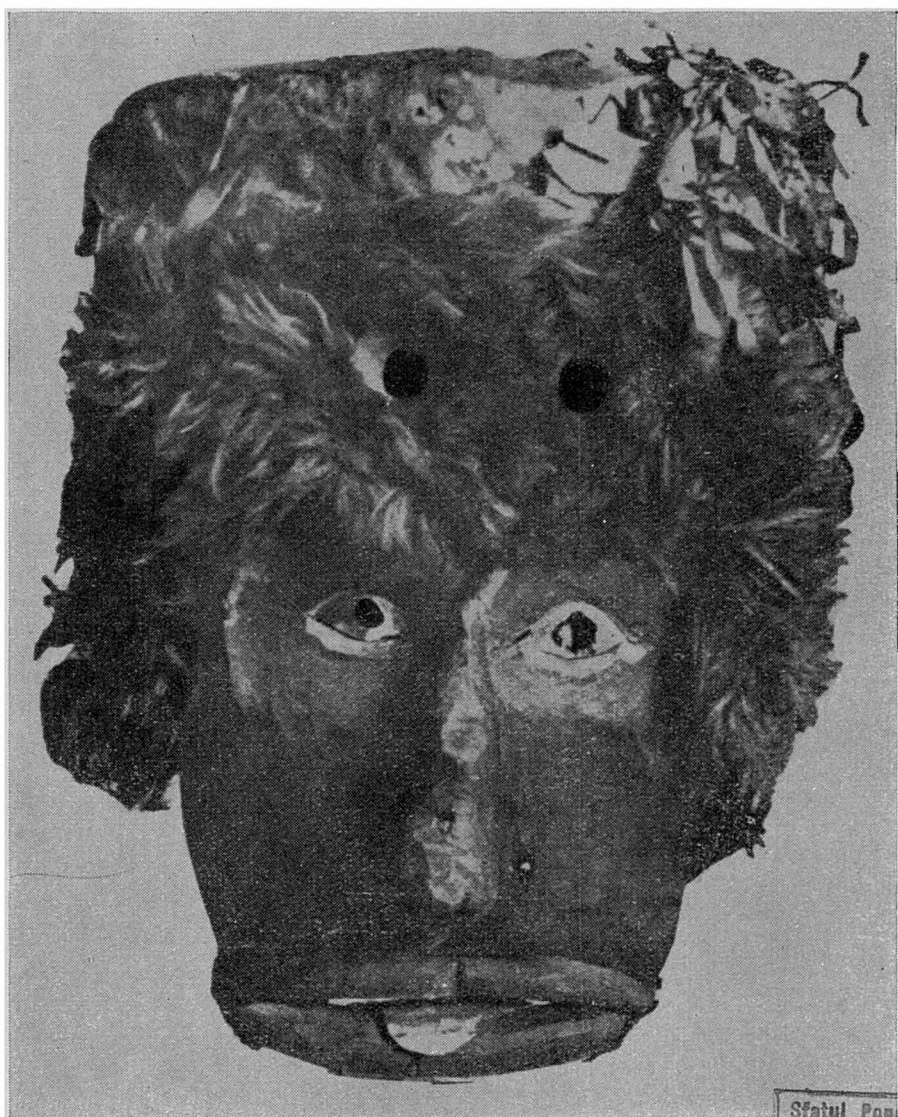
47. *Portul de toate zilele la femei diferă de cel de sărbătoare prin simplitatea cămășii și lipsa ștergariului*

48. Detaliu de cusătură la glugă

49. Formă pentru „păpuși
din caș sarat”, care se alinră
la grindă în scop decorativ

50. Mască rituală de priveghiu

BIBLIOGRAFIE

- Arbore P. Virgil *Vrancea istorică*, Conferință, Focșani, 1933.
- Cantemir Dimitrie *Descrierea Moldovei*, ed. Gheorghe Adamescu, București, 1942.
- Cazan C. I. *La littérature populaire*, în „Neréj, un village d'une région archaïque, Bucarest, 1939, pag. 185—194.
- Constantinescu C. D. și Stahl H. H. *Documente vrâncene*, vol. I, București, 1929.
- Diaconu Ion *Aspecte etnografice putnene*, Focșani, 1936.
- Diaconu Ion *Păstoritul în Vrancea*, în „Grai și Suflet“, vol. IV, fasc. 2 (1930), pag. 257—309.
- Diaconu Ion *Ținutul Vrancei*, București, 1930.
- Diaconu Ion *Folclor din R. Sărat*, I, Focșani, 1933.
- Enăchescu Alexandrina *Cantemir, Costumul popular românesc*, Craiova, 1937.
- Florescu Florea Bobu *Interpretarea elementelor etnografice de pe monumentul de la Adamklissi*, „Studii și cercetări de istoria artei“, anul II (1955), nr. 3—4, pag. 29—80.
- Florescu Florea Bobu *Opincile la români*, București, 1957.
- Florescu Florea Bobu *Portul popular din Moldova de nord*, „Caiete de artă populară“, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1956.
- Florescu Florea Bobu *Producția meșteșugărească a țăranilor și meșteșugarilor români neautorizați din Tran-*

- silvania*, „Studii și cercetări de istoria artei”, anul III (1956), nr 1–2, pag. 277–282.
- I o n e s c u I o n, d e l a B r a d *Agricultura română din judeciul Putna*, București, 1869.
- P o p M i h a i *Măștile la Țopești*. *Revista de Folklor*, I (1958).
- S t a h l H. H. *Le cadre historique*, în „Neréj, un village d'une région archaïque”, Bucarest, 1939, vol. I, pag. 225–376.
- S t a h l H. H. *Le problème du village archaïque roumain*, în „Neréj, un village d'une région archaïque”, Bucarest, vol. I, 1939, pag. 3–32.
- S t a h l H. H. *Sociologia satului devălmaș*, București, 1942.
- S t a h l H. H. și F l o r e s c u F l o r e a *L'histoire des lignées familiales*, în „Neréj, un village d'une région archaïque”, vol. I, pag. 131–139.
- R ă d u l e s c u A l. N. *Vrancea. Geografie fizică și umană*, București, 1937.
- R ă u ț e s c u I. P r. *Dragoslavele*, Cîmpulung, 1936.
- S a v a A u r e l *Documente putnene*, vol. I, Focșani, 1929 și vol. I, 1931.

LISTA ILUSTRAȚIILOR

În text

1. Merindele se poartă în glugă, care-i ține loc de traistă.
2. Cîrpa de sub maramă este legată la spate.
3. Conciul purtat pe păr, sub cîrpă.
4. Bătrînă legată cu cîrpă, peste conci.
5. Ștergariu.
6. Cămașă femeiască din cătunul Ploștina, comuna Vrîncioaia.
A — fața; B — spatele; C — clinul de la ciupag; D, D₁ — foaia pentru mîneacă
E — foroclina, clinul; F — bagatura mînecii; G — pava; H — obînzeala;
I — gulerul; J — foile drepte la poale; K — clinii la poale; L — clinul mic.
7. Cămașă femeiască, din Nereju — Vrancea:
A — ciupag față; B — spate; C — Clinul la spate; D — mîn cile; E — foroclina
sau bîgatura la mîneci; F — alțița; G — pava; H — gulerul; I — obînzeala;
J — poalele; K — clinii la poale; L — clinii mici.
8. Cămașă femeiască din Nereju, văzută din spate, avînd cre-
țurile prinse cu „găitan“.
9. Cămașă cu mîneca învîrtită:
A, A₁ — foile din părți; B — fața; C — spatele; D, D₁ — mînecele;
E — alțițele.
10. Bătrînă îmbrobodită vrîncenește.
11. Vrînceancă purtînd cămașă cu „crengi“.
12. Bătrîna în costum de toate zilele.
13. Fetiță.
14. Tinere purtînd catrințe alese, după modă nouă.
15. Bătrînă purtînd ștergar legat vrîncenește.
16. Vrînceancă în costum vechi, cu mînecele întoarse.
17. Căciulă vrîncenească.
18. Căciulă vrîncenească asemănătoare cu cea „mocănească“, pur-
tată de păstorii mîrgineni și ungureni din sudul Carpaților.

19. Cămașă bărbătească din cătunul Muncei, comuna Vrîncioaia :
A — față și spate; B, B₁, B₂, B₃ — minciile din câte două foi; C, C₁ — clinii;
D — gulerul; E — pava; F — cheița de la minci; G — gulerul și pieptul.
20. Cămașă bărbătească, peste care sînt aplicate brîul și cureaua cu ferecături (Colecția Muzeului de Artă Populară al R.P.R.).
21. Vestă bărbătească, din comuna Nereju.
22. Ițari, din cătunul Muncei, comuna Vrîncioaia :
A, A₁ — cracii; B, B₁ — clinii; a — veaca prin care se trece curelușă.
23. Ițari cu clini asimetrice din dimie albă.
24. Ițari încrețiți :
A, A₁ — cracii; B — clinul.
25. Pereche de vrînceni, la 1895.
26. Glugă bărbătească (Colecția Muzeului de Artă Populară al R.P.R.).
27. Glugă văzută din spate (aceeași colecție).
28. Glugă văzută din față (aceeași colecție).
29. Bărbat în costum de vară, cu vestă.
30. Cojoc bărbătesc din comuna Nereju :
A — părțile din față; B — clinii din părți; C — clinii la subțiori; D — spațele; E — gulerul; F — minci.
31. Opinci de tip carpatic, purtate peste obiele.
32. Vrîncean purtînd glugă.
33. Scenă de la priveghiul cu măști din comuna Nereju, după H. H. Stahl, *Neréj, un village archaïque*.

În afara textului

34. Bătrînă în costum vrîncenesc.
35. Vrînceancă purtînd cămașă cu minci înțoarsă.
36. Felul cum cade ștergariul de cap la spate.
37. Bătrînă legată cu ștergariu.
38. Pereche de vrînceni.
39. Bătrînă îmbrăcată în costum de sărbătoare.
40. Vrînceancă cu copil în brațe.
41. Copil.
42. Vrîncence în costum de sărbătoare, văzute din spate.
43. Vrîncence în costum de sărbătoare, văzute din față.
44. La costumul de vară vrînceanul de munte poartă și căciulă vrîncenească.
45. Bătrîn cu plete purtînd glugă, după I. Diaconu.
46. Familie de vrînceni.
47. Portul de toate zilele la femei diferă de cel de sărbătoare prin simplitatea cămășii și lipsa ștergariului.
48. Detaliu de cusătură la glugă.
49. Formă pentru „păpuși din caș sarat“, care se atîrnă la grindă în scop decorativ.
50. Mască rituală de priveghiu, după H. H. Stahl.

Planșe în culori

- I. Costum femeiesc din comuna Vrîncioaia (Colecția Muzeului de Artă Populară al R.P.R.).
- II. Vrînceancă în costum purtînd cămașă cu mîneca învîrtită (piesele, în Colecția Muzeului de Artă Populară al R.P.R.).
- III. Detaliu de ornamente: altiță, gura pieptului, catrință, briu și brăciri.
- IV. Piese componente ale costumului bărbătesc de vară și gluga.

C U P R I N S

	<u>Pag</u>
<i>Prefață</i>	5
Considerații generale asupra portului popular din Țara Vrancei	9
Costumul femeiesc.....	11
Costumul bărbătesc	29
Costumul păstoresc	41
Costume ocazionale.....	42
Concluzii	44
<i>Bibliografie</i>	63
<i>Lista ilustrațiilor</i>	65

ÎN COLECȚIA «CAIETE DE ARTĂ POPULARĂ»

au apărut:

T. Bănățeanu

PORTUL POPULAR DIN ȚARA OAȘULUI

Florea Bobu Florescu

PORTUL POPULAR DIN MOLDOVA DE NORD

C. Irimie

PORTUL POPULAR DIN ȚARA OLTULUI — ZONA AVRIG

I. Bielz

PORTUL POPULAR AL SAȘILOR DIN TRANSILVANIA

Florea Bobu Florescu

PORTUL POPULAR DIN MUSCEL

N. Dunăre

PORTUL POPULAR DIN BIHOR

C. Irimie

PORTUL POPULAR DIN ȚARA OLTULUI — ZONA FĂGĂRAȘ

N. Dunăre și M. Focșa

PORTUL BUCIUMANILOR DIN MUNȚII APUSENI

Jenő Nagy

PORTUL POPULAR MAGHIAR DIN ȚINUTUL CALATEI

Jenő Nagy

PORTUL POPULAR MAGHIAR DIN TRASCĂU

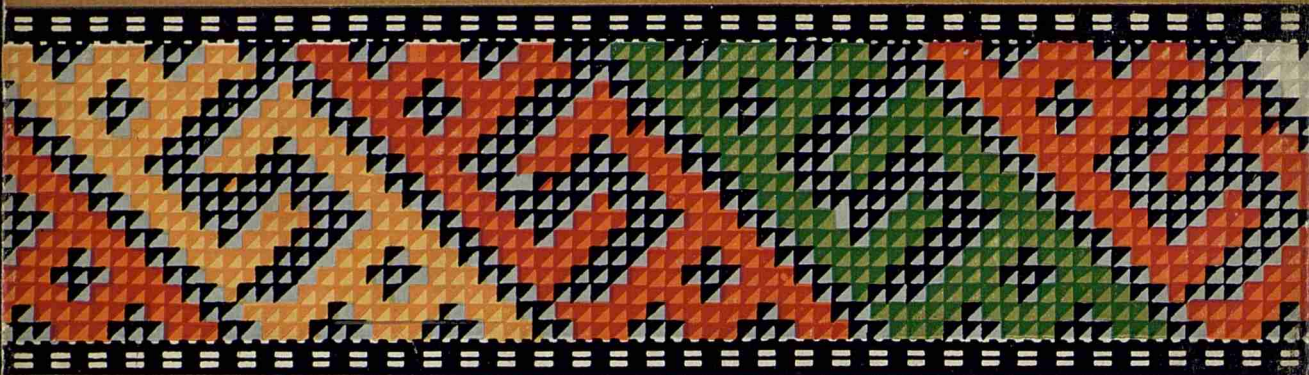
Romulus Vuia

PORTUL POPULAR AL PĂDURENILOR

Responsabil de carte : A. Polcovnicu
Tehnoredactor : S. Gush
Corector : S. Voronca

*Dat la cules 27.05.58. Bun de tipar 15.11.53. Tiraj 2150 ex
Hirtie cretata de 120 gr. m.² Format 700×1000 16. Coli
ed. 4.54. Coli de tipar 4.5. Ediția I. Comanda 3975.
Planșe policromii 4. A. nr. 0567. Pentru bibliotecile mici
indicele de clasificare ⁷⁴ 76*

Tiparul executat sub comanda nr. 80816 la Combinatul
Poligrafic Casa Științei „I. V. STALIN”,
București R.P.R.

Lei 10